

Køn og klimaretfærdighed

Feminister fra det globale syd og det globale nord understreger, at klimakrisen er en social krise. De miljømæssige udfordringer, som klimaforandringerne medfører, er universelle og påvirker alle nationer og samfund. Klimakrisen forværrer uligheden, intensiverer fattigdommen og kaster verdens mest marginaliserede befolkninger ud i øget usikkerhed. Dette briefing paper beskriver forholdet mellem køn og klimaretfærdighed.

Klimaforandringerne er blevet identificeret som vor tids afgørende spørgsmål om menneskelig udvikling. Selv om de ofte betragtes som et rent videnskabeligt og teknisk fænomen, er klimaforandringer et socialt, økonomisk og politisk fænomen med dybtgående konsekvenser for social retfærdighed og ligestilling mellem kønnene. Begrebet klimaretfærdighed er yderst relevant i forbindelse med klimaforandringer og miljøbeskyttelse, da det henviser til det historisk ulige ansvar, som lande og samfund har i forhold til klimakrisen. At arbejde for klimaretfærdighed betyder at sætte retfærdighed og menneskerettigheder i centrum for klimaindsatsen og beslutningstagningen. Derudover betyder det, at de lande, industrier, virksomheder og mennesker, der udleder store mængder drivhusgasser og derfor bidrager mere til krisen end dem, der er hårdt ramt af den, som regel sårbare lande og samfund, skal holdes ansvarlige.

Det er tydeligt, at sårbare grupper, herunder kvinder, børn, LGBTIQ-personer, mennesker med handicap, minoriteter og oprindelige folk, bærer hovedparten af konsekvenserne af klimaforandringerne. De eskalierende trusler, der spænder fra stigende havniveauer til hyppigere ekstreme vejrbegebenheder, påvirker disse grupper uforholdsmæssigt meget. Den fremherskende

diskrimination og udelukkelse af disse sociale grupper gør dem særligt sårbare over for de negative konsekvenser af klimaforandringerne. Derudover ser vi, at klimaløsninger og -politikker bliver påvirket af magtfulde grupper inden for vores nuværende politiske og økonomiske styring, såsom store transnationale virksomheder, der er ansvarlige for størstedelen af CO₂-udledningen. Vi ser også politikker og løsninger, der er blinde over for den indvirkning, de har på disse marginaliserede sociale grupper. Ældre hvide mænd har en tendens til at være overrepræsenteret i europæiske grupper, der udarbejder politikker om klimaforandringer.

Sammenhængen mellem køn og klimaforandringer

Et slående aspekt, der understreges af forskningen, er klimakrisens uforholdsmæssigt store indvirkning på kvinder sammenlignet med deres mandlige modparter. Denne ulige situation mellem kønnene skyldes dybt indgroede patriarkalske strukturer, der er forankret i samfundene, og som krydser hinanden med neokoloniale, neoliberale og racistiske strukturer globalt. Derfor bidrager disse socialt konstruerede barrierer til kønsbestemte, sårbare omstændigheder, hvilket forstærker behovet for en politisk drevet tilgang til at tackle disse indbyrdes forbundne udfordringer.

I bund og grund fungerer køn som en konceptuel ramme, der afgrænser de roller, den adfærd og de muligheder, der anses for passende for personer, der identificeres som 'kvinder' og 'mænd' eller et andet køn. Sammenhængen mellem køn og klimaforandring er først for nylig blevet anerkendt som et særskilt forskningsområde. I 1988 udkom et banebrydende

Klimademonstration i Glasgow, den 5. november 2021

Credit: [Oliver Kornblihtt](#) / [Mídia NINJA](#) / [#COPCollab26](#), Flickr, CC 2.0-licens

værk med titlen "Women and Environment in the Third World: Alliance for the Future" af Irene Dankelman og Joan Davidson et af de tidligste bidrag til denne diskurs. Siden da har feministiske forskere og aktivister verden over forsøgt at belyse kønsdimensionerne i de presserende miljøudfordringer.

Kønsroller - et sæt socialt foreskrevne adfærdsmønstre og holdninger, der anses for passende eller ønskværdige for enkeltpersoner baseret på deres køn - er nøglefaktorer i forbindelse med klimaretfærdighed, herunder adgang til ressourcer og kapital og opfyldelse af samfundets forventninger. Kønnede adfærdsmønstre opstår som en afspejling af kulturelle normer og værdier i et samfund, hvilket giver anledning til samfund, der ofte opfattes som domineret af patriarkalske strukturer. Der findes dog også eksempler på matriarkalske samfund, hvor kvinder har centrale roller. Kønsbegrebet tjener til at belyse, at ulighed mellem kønnene ikke er en fastlåst realitet, men snarere et dynamisk spørgsmål, der kan forandres.

Traditionelle kønsforventninger har stor indflydelse på adgangen til livsvigtige ressourcer, og kvinder står ofte over for begrænsninger på grund af deres marginaliserede samfundsmæssige position. Omvendt har mænd en tendens til at nyde godt af samfundsmæssige privilegier, der giver relativt uhindret adgang til ressourcer. Klimaforandringerne forværrer de eksisterende uligheder mellem kønnene og har en uforholdsmæssig

stor indvirkning på kvinder og piger, som står over for en øget risiko for kønsbaseret vold under kriser, f.eks. seksuelle overgreb og menneskehandel. Da klimaforandringer ikke er "kønsneutrale", er det bydende nødvendigt at tage fat på kønsspecifikke konsekvenser inden for en omfattende politisk ramme for at tage fat på de grundlæggende årsager til kønsforskelle.

Queer-feministisk terminologi

Det er vigtigt at bemærke, at klimakrisen ikke er et binært scenarie, fordi de berørte individer på tværs af køn har et mangfoldigt spektrum af kvaliteter, privilegier og egenskaber. Opfattelsen af køn som stærke modsætninger oversimplificerer de udviklede realiteter i den menneskelige eksistens. Det er afgørende at anerkende forskellen mellem "biologisk køn og socialt køn". Socialt køn er opstået som et begreb, der adskiller sig fra biologisk køn, som vedrører de fysiologiske forskelle mellem mænd og kvinder (f.eks. gonader, kønsorganer, kromosomer, hormoner). (Se Europarådets information om "[Sex and Gender](#)").

Køn er en lagdelt konstruktion, der er formet af sociale, psykologiske og kulturelle påvirkninger, og som udvikler sig gennem socialiseringsprocesser. Det omfatter de normer, adfærd og de roller, der er forbundet med forskellige kønsidentiteter, herunder kvinder, mænd, piger, drenge og kønsafvigende personer, samt den relationelle dynamik mellem dem.

På tværs af forskellige samfund og kulturer kan opfattelsen af, hvad der er "maskulint" eller "feminint", variere. Samfund etablerer normer og forventninger omkring køn, som overføres gennem familie-, uddannelses- og mediasammenhænge og derved former individuel adfærd og samfundsstrukturer. Køn fungerer både som en analytisk ramme for at forstå identitetsdannelse og som et politisk begreb, der omhandler magtdynamikker i samfundet. Som et socialt konstrueret fænomen udviser køn variation på tværs af kulturer og kan undergå udvikling over tid.

I vores tilgang til ligestilling mellem kønnene anerkender vi vigtigheden af at anerkende mere end to køn. Det betyder, at vi inkluderer andre kønsidentiteter som transkønnede, queer-personer og personer, der identificerer sig som ikke-binære, i vores analyse- og sammenligningsramme. Der findes forskellige definitioner, men vi holder os til den, der er vedtaget af EU, og som omfatter LGBTIQ-identiteter. Derudover anvendes udtryk som kønsnonkonforme personer og kønsmarginaliserede grupper, hvilket understreger behovet for

Credit: [Md Harun Or Rashid - Flickr](#), [CC 2.0-licens](#)

at bevæge sig ud over en binær forståelse af køn. Men for klarhedens skyld og på grund af begrænsninger i den tilgængelige forskning refererer denne artikel primært til køn i form af mænd og kvinder. Det er værd at bemærke, at størstedelen af forskningen ikke går i dybden med yderligere analyser af kønsmarginaliserede grupper, og derfor begrænser vi vores analyse til kvinder og piger af praktiske og læsevenlige årsager.

Intersektionelt feministisk perspektiv

Det er vigtigt at kombinere en intersektionel tilgang med en kønsoptik, da hver mand eller kvinde er unikt påvirket af et sæt privilegier og ulemper, der kun vedrører denne person. En ældre kvinde, der bliver racialiseret i en storby, har måske ikke meget til fælles med en ung hvid kvinde i en landsby. En intersektionel tilgang hjælper folk med at styre uden om forsimplede klassifikationer af mænd og kvinder.

Intersektionalitet, et kerne begreb inden for både feminisme og miljø, blev først introduceret af den amerikanske forsker Kimberlé Williams Crenshaw i 1989. Begrebet anerkender individer som mangesidede væsener med forskellige erfaringer og modstår tendensen til at kategorisere dem i snævre termer. Grundlæggende anerkender intersektionalitet det umulige i at begrænse individer til enkeltstående kategorier og understreger behovet for at forstå den menneskelige kompleksitet ud over en enkelt form for identitet som f.eks. køn. I stedet understreges samspillet mellem forskellige typer af identitet, herunder etnicitet/racialisering, køn, klasse, alder, (manglende) evner og geografisk placering, som er sammenflettet med samfundsmæssige magtstrukturer og uligheder.

Feministiske perspektiver på klimaretfærdighed

Mary Robinson, tidligere FN-klima udsending, sagde

engang: *"Klimaforandringer er et (man-made) menneskeskabt problem og skal have en feministisk løsning"*. Køns overvejelser skal ikke være et supplement, men snarere et grundlæggende element i udformningen af ideer til en retfærdig omstilling gennem en feministisk optik. Derfor bør sådanne koncepter være baseret på feministiske principper sammen med dekoloniale og antiracistiske metoder.

Feministiske analyser har undersøgt de vestlige vidensparadigmers dominans og fremhævet undertrykkelsen og udnyttelsen af oprindelige folks videnssystemer. Særligt inden for den økofeministiske diskurs, der især er udbredt i Latinamerika, lægges der vægt på sammenhængen mellem vold mod naturen, territorier og menneskekroppe. Feministisk kritik har konsekvent påpeget, at kommercialiseringen af produktivitet, effektivitet og konkurrence har en tendens til at tilsidesætte nødvendigheden af at fremme både menneskelig og miljømæssig velfærd. Vestlig politisk-økonomisk styring er gearret til at fremme en ubarmhjertig stræben efter produktivitet, målt ved BNP-vækst, som resulterer i en vedvarende krise i den sociale reproduktion. Især de fremherskende grønne økonomiske diskurser prioriterer ofte teknologiske løsninger og tilslører dermed de underliggende økonomiske og økologiske strukturer. Dette perspektiv fokuserer snævert på teknologiske fremskridts evne til at afhjælpe, forbedre eller strømline processer, samtidig med at man ikke tager fat på de grundlæggende årsager til nutidens udfordringer.

Feministiske fortalere har konsekvent modsat sig patentering af levende organismer og kommercialisering af kvinders kroppe, idet de har prioriteret at undersøge de sociale konsekvenser og de dermed forbundne omkostninger. De lægger vægt på at genvinde fælles ressourcer og fremme kollektivt ejerskab. Centralt i økofeministisk tænkning er anerkendelsen af klimaforandringer, kønsforskelle og samfundsmæssig ulighed som indbyrdes forbundne udfordringer, der alle stammer fra

den fremherskende dominans af patriarkalske strukturer i samfundet. En del af denne kritik er udviklingen af (øko-)feministiske alternativer, der sigter mod at sætte reproduktion eller omsorg i centrum for økonomien, baseret på en socioøkonomisk model, der ikke sigter mod så meget økonomisk vækst som muligt, men afbalanceret bæredygtig vækst, hvor mennesker lever inden for planetens rammer. Et eksempel på sådanne alternative modeller og praksisser er udviklingen af Buen Vivir-konceptet, som stammer fra oprindelige samfund i Latin- og Mellemamerika. Et andet er den rolle, som lokale/regionale kooperativer, der fokuserer på grundlæggende behov, spiller.

Kønnede sårbarheder

Klimaforandringernes uforholdsmæssigt store indvirkning på kvinder i forhold til mænd er tæt forbundet med forskellige samfundsmæssige, kulturelle og økonomiske faktorer. Det grundlæggende spørgsmål: *Hvorfor påvirker klimaforandringerne kvinder anderledes end mænd?* er blevet undersøgt af eksperter på klimaområdet, og det rungende svar peger på ulighed mellem kønnene. FN understreger, at ulighed mellem kønnene sammen med klimakrisen udgør en af de største trusler mod kvinders levebrød, sundhed og sikkerhed på verdensplan. Derfor er det bydende nødvendigt at anerkende, at klimaforandringer fungerer som en katalysator, der forstærker eksisterende kønsforskelle og gør dem i sagens natur ikke kønsneutrale.

Globalt set har kvinder ansvaret for at opretholde husholdninger ved at sikre adgang til mad, vand og brændsel. På trods af at landbruget er en central sektor for kvinders beskæftigelse i det globale syd, har kvinder stadig begrænset adgang til jord og andre naturressour-

cer, hvilket gør dem afhængige af deres mænds beslutninger. Presset på unge piger for at forlade skolen for tidligt for at påtage sig huslige pligter er et yderligere eksempel på denne ulighed. Desuden påvirkes kvinders og pigers sundhed negativt af klimaforandringerne, da de kæmper med begrænsede ressourcer for at få adgang til vigtige tjenester og sundhedsydelser.

Under klimakatastrofer øges kvinders sårbarhed, og der opstår flere sygdomme, og fødsler bliver mere risikable med større risiko for dødsfald for både mor og barn. Kvinder spiller også en central rolle som familiens primære omsorgspersoner og sørger for deres børns sikkerhed under kriser. Når der bliver mangel på mad på grund af utilstrækkelig nedbør, ofrer kvinder ofte deres egen ernæring for at brødføde deres familier. Kvinder bærer også hovedbyrden af vandknaphed og står over for farerne ved lange rejser i søgen efter rent vand under tørke. Det udsætter dem for øgede risici som seksuelle overgreb, chikane og menneskehandel. Den hjemlige sfære er ikke fritaget for farer, og antallet af GBV, herunder vold i hjemmet, stiger kraftigt under klimakatastrofer. Desuden tvinger eftervirkningerne af klimarelaterede katastrofer ofte kvinder ud i usikre situationer. De flygter fra oversvømmede hjem og søger ly i uformelle byområder, ofte kaldet slumkvarterer, hvor de lever under usikre og sårbare forhold. Kvinders manglende adgang til social, økonomisk og uddannelsesmæssig kapital gør dem særligt sårbare over for den eksistentielle trussel, som klimaforandringerne udgør.

Nyere forskning tyder på et perspektivskifte i forhold til kønsrelaterede sårbarheder i forbindelse med klimakrisen. I stedet for udelukkende at undersøge de direkte effekter af klimaet på kønsrelaterede sårbarheder bør

Klimademonstration i Pittsburgh, den 24. september 2021
Credit: [Mark Dixon - Flickr](#), CC 2.0-licens

der lægges vægt på at forstå den dynamiske karakter af disse sårbarheder. Kvinder er ikke sårbare, fordi de er kvinder, men på grund af socialt konstruerede patriarkalske magtstrukturer, som de ofte lever inden for. Disse magtstrukturer resulterer i begrænset adgang til vigtige ressourcer og offentlige tjenester, begrænsede uddannelsesmuligheder og begrænsninger i forhold til at eje jord. Kvinder har typisk færre virksomheder, har svært ved at få formel beskæftigelse og møder barrierer i forhold til at få adgang til kredit og finansielle ressourcer sammenlignet med mænd. En betydelig del af det ulønnede omsorgsarbejde påhviler kvinder i familien. Dette ansvar omfatter opgaver som at skaffe vand og mad, opgaver, der bliver stadig mere byrdefulde i klimasårbare områder, hvor ressourcerne er knappe. Den eksisterende kønsbestemte arbejdsdeling forværrer yderligere de udfordringer, som kvinderne står over for.

Grundlæggende er individers tilpasningsevne tæt forbundet med faktorer som køn, socioøkonomisk baggrund, økonomiske ressourcer, magtdynamik og adgang til og kontrol over vigtige ressourcer, især jord. Omfanget af ulighed mellem kønnene i forhold til disse faktorer hænger direkte sammen med de udfordringer, kvinder står over for, når de skal implementere effektive tilpasningsstrategier. Det er afgørende at adressere og afbøde disse forskelle for at udvikle robuste politiske rammer, der har til formål at øge kvinders modstandsdygtighed over for klimaskabte udfordringer.

Kvinder som aktive agenter i forbindelse med klimaforandringer

For at øge effektiviteten af strategier til håndtering af klimaforandringer er det bydende nødvendigt at udnytte kvinders ekspertise på tværs af forskellige områder. Kvinder spiller en central rolle inden for landbrug, bevarelse af biodiversitet, husholdning, indkomstkabelse og på det politiske område. På trods af den fremherskende diskurs, der fremhæver kvinders sårbarhed i det globale syd over for konsekvenserne af klimaforandringer, er det afgørende at anerkende deres proaktive engagement i udviklingen af tilpasningsstrategier. Kvinder, der ofte står over for ulige adgang til ressourcer og bærer en uforholdsmæssig stor byrde af klimaforandringsrisici, udviser bemærkelsesværdig modstandsdygtighed. De konfronterer ikke kun udfordringer, men fremstår som forandringsagenter. Samtidig med at vi anerkender kvinders øgede sårbarhed, er det lige så vigtigt at understrege deres rolle som centrale bidragsydere til bæredygtige løsninger. Indsatsen for ligestilling og inddragelse af kvinder i beslutningsprocesser er altaf-

Credit: [UN Women/Joe Saade - Flickr](#), CC 2.0-licens

gørende for at styre kursen mod en bæredygtig fremtid. Intersektionalitetsoptikken fremmer en mere omfattende forståelse af kønsdynamikker.

Forskere har kritiseret fremstillingen af kvinder i klimadiskursen som blot "sårbare". Derfor er fokus skiftet til at anerkende kvinders handlekraft, færdigheder og stemmer, som trods fremstillingen af den iboende offerrolle. På trods af de utallige udfordringer, kvinder møder i forskellige samfundsmæssige sammenhænge, søger de aktivt alternative veje til selvstændiggørelse. Ved at organisere sig på forskellige niveauer fra lokale græsrodder til internationalt samarbejde modstår kvinder undertrykkende systemer og etablerer netværk, der giver dem kollektivt magt til at forfølge fælles mål. Denne kollektive handling giver ikke kun en platform for modstand, men skaber også muligheder for et modstandsdygtigt levebrød. Når vi anlægger en politisk orienteret tone, er det vigtigt at fremhæve kvinders handlekraft i forhold til udfordringerne ved klimaforandringerne.

Et tydeligt eksempel på kvinders handlekraft kan ses i deres politiske deltagelse, da forskning viser, at lande med flere kvinder i parlamentet ofte gennemfører strenge politikker for klimaforandringer. Derfor korrelerer den øgede tilstedeværelse af kvinder i regeringen med stærkere klimapolitikker. Desuden har kvinder og piger over hele verden været på forkant med klimaaktivismen og har brugt en række forskellige metoder til at beskytte, genoprette og regenerere miljøet. Dette kan ses i Pallur Dalit Women's Collective, som begyndte i 2016, da 40 jordløse dalitkvinder generobrede over syv hektar ulovligt besat jord i deres lokalsamfund for at fremme fødevarerovervåring gennem kollektivt landbrug. Pige-ledede og ungdoms-ledede grupper, netværk og kollektiver er ved at blive indflydelsesrige stemmer, der aktivt kæmper for at integrere ligestillings spørgsmål i diskussioner om klimaforandringer. Nogle af disse vigtige stemmer omfatter Ainura Sagyn, Autumn Peltier, Disha Ravi, Elizabeth Wathuti, Greta Thunberg, Hilda Flavia Nakabuye, Howey Ou, Isra Hirsi, Luisa Neubauer, Vanessa Nakate og Xiye Bastida.

Politiske anbefalinger

En logisk politisk anbefaling er at fremme inddragelsen af et kønsperspektiv, der er intersektionelt med specifikke køns spørgsmål i politikkerne. Klimaforandringens politikker bør ikke være kønsblinde eller blinde for indvirkningen af og sammenhængen med racisme eller neokolonialisme. Feminister har dog hævdet, at mainstreaming af køn i klimapolitikker ikke er nok til at opnå klimaretfærdighed. Diskursen om klimaforandringer og køn kræver et skift i retning af at tage fat på underliggende problemer, der kan bidrage til at skabe transformative kønsforandringer.

De europæiske lande og EU bør tage ansvar for de nuværende makroøkonomiske politikker, der i høj grad bidrager til forurening såsom CO₂-udledning, og de bør ændre disse politikker. Det indebærer støtte til makroøkonomiske strategier, der sigter mod en overgang til en "velfærds-" eller "omsorgsøkonomi". En sådan økonomi vil også kræve, at virksomheder holdes ansvarlige for at opretholde menneskerettigheder og miljøbeskyttelsesstandarder, samtidig med at det sikres, at udvindingsindustrien holdes ansvarlig for eventuelle negative virkninger, de måtte forårsage.

Ligestillingstiltag skal tage fat på de strukturelle barrierer, der er indlejret i normer, love og politikker, og som bidrager til ulighed og uretfærdighed. Kvinder, piger og kønsminoriteter, især dem, der oplever krydsende uligheder baseret på klasse, race, etnicitet, kaste og alder, skal fremmes, så de kan engagere sig fuldt ud og på lige fod i beslutninger om arealanvendelse, klimaforvaltning og politikudvikling på nationalt og internationalt niveau. For at styrke kvinders og deres samfunds evne til at tale for deres rettigheder og interesser bør feministiske ledere mødes på tværs af bevægelser for at sikre, at udelukkede stemmer bliver hørt.

Spotlight på kvinders kollektive landbrug

Women's Action in Development (NAWAD) er en organisation, der blev etableret i Uganda i 2009, og som er dedikeret til at styrke kvinder og piger, samtidig med at den kæmper for social retfærdighed, økonomisk stabilitet og bæredygtig miljøforvaltning. Organisationen lægger vægt på samarbejde og understreger vigtigheden af at samarbejde med mænd for at styrke familier og lokalsamfund og frigøre alle uganderes fulde potentiale. NAWAD er især aktivt engageret i landbrug og går ind for kollektivt landbrug for at løse jordrelaterede udfordringer. Ved at opfordre kvinder til at kombinere ressourcer til fælles jordkøb fremhæver NAWAD den forbedrede beskyttelse, der følger af kollektivt ejerskab, hvilket gør eksterne indgreb, især fra ægtemænd, sværere. Høsten betragtes også som en kollektiv indsats, så kvinderne kan høste større fordele af deres fælles hårde arbejde i løbet af året. På den måde giver NAWAD kvinderne mulighed for at udnytte deres forskellige færdigheder, viden og erfaringer i fællesskab og dermed fremme udviklingen af lokalsamfundets modstandskraft.

Spotlight på Fridays For Future

Individuelle eksempler, især blandt kvindelige klimaaktivister, fremhæver yderligere unge kvinders indflydelsesrige rolle i klimaindsatsen. En fremtrædende illustration er den globale klimastrejkebevægelse Fridays for Future, som startede i august 2018. Selv om bevægelsen omfattede mange forskellige deltagere, blev den startet af Greta Thunberg, en svensk pige, der var 15 år på det tidspunkt. Bemærkelsesværdige ledere i forskellige lande, såsom Luisa Neubauer i Tyskland, Disha Ravi i Indien og Hilda Flavia Nakabuye i Uganda, er eksempler på unge kvinder i centrale roller, som bidrager væsentligt til bevægelsens nationale gennemslagskraft. Fridays for Future-aktivister udøver moralsk indflydelse på politiske beslutningstagere og opfordrer dem til at prioritere videnskabelig indsigt og gennemføre robuste foranstaltninger til bekæmpelse af global opvarmning. Deres fortalervirksomhed opfordrer specifikt til politikker, der er i overensstemmelse med Paris-aftalen, og som sigter mod en vej langt under 2 °C. En vigtig milepæl indtraf under Global Week for Future i september 2023 med anslået fire millioner deltagere, hvilket markerede en af de største klimastrejker i historien.

Klimademonstration i Glasgow, den 5. november 2021. Credit: [Oliver Kornblihtt / Midia NINJA / #COP-Collab26 Flickr, CC 2.0-licens](#)

Spotlight på oprindelige kvinders aktivisme

En bemærkelsesværdig del af klimaaktivismen omfatter aktivister fra oprindelige samfund. Selvom de kun udgør 5 % af verdens befolkning, spiller de oprindelige samfund en afgørende rolle i beskyttelsen af 80 % af verdens biodiversitet, hvilket gør dem til uundværlige aktører i klimabeskyttelsesstrategier. Taily Terena fra Brasilien skiller sig ud som en betydningsfuld kvindelig aktivist for oprindelige folk, der kæmper for oprindelige kvinders rettigheder og miljø-sager. Som medlem af "Enlace Continental de Mujeres Indígenas" (Continental Network of Indigenous Women of the Americas) har hun holdt stærke taler ved FN's rammekonvention, hvor hun har fremhævet skæringspunktet mellem oprindeligt folks rettigheder og miljøforvaltning.

Klimademonstration i Glasgow, den 5. november 2021

Credit: [Oliver Kornblihtt / Mídia NINJA / #COPCollab26 Flickr, CC 2.0-licens](#)

Forfattere: Emma Rainey (WIDE+), Gea Meijers (WIDE+), Elena Georgiardi (GenderCC)

Grafisk design: Stephanie Höglund (WIDE+)

Finansieret af Den Europæiske Union. Synspunkter og holdninger, der kommer til udtryk, er udelukkende forfatterens/forfatternes og er ikke nødvendigvis udtryk for Den Europæiske Unions eller Det Europæiske Forvaltningsorgan for Uddannelse og Kulturs (EACEA) officielle holdning. Hverken den Europæiske Union eller EACEA kan holdes ansvarlig herfor.

Ordlister

- **Allierede:** Mennesker, der (typisk) er heteroseksuelle og/eller ciskønnede, og som støtter LGBTIQ-samfundet.
- **Cis-køn:** Personer, der identificerer sig med det køn, de fik tildelt ved fødslen.
- **Dekolonialisme:** En optik og proces, der beskæftiger sig med at dekonstruere imperialistisk kolonisering, hvidhed, inklusion og eksklusion, magtdynamikker og eurocentrisme.
- **Delt mobilitet:** Bredt defineret som transporttjenester og -ressourcer, der deles mellem brugere, enten samtidig eller efter hinanden.
- **Den europæiske grønne pagt:** Et sæt politikker foreslået af Europa-Kommissionen for at gøre EU's økonomi bæredygtig og klimaneutral inden 2050. Den har til formål at reducere udledningen af drivhusgasser, fremme miljømæssig bæredygtighed og investere i vedvarende energi, energieffektivitet, bæredygtig transport og bevarelse af biodiversitet.
- **Energifattigdom:** Et udtryk, der bruges til at beskrive en situation, hvor en husstand ikke har råd til de mest basale energiniveauer til tilstrækkelig opvarmning, madlavning, belysning og brug af apparater i hjemmet.
- **Feminisering:** Henviser til den proces eller tendens, hvor visse erhverv, industrier eller sociale roller i stigende grad bliver domineret af kvinder. Det kan have forskellige sociale, økonomiske og kulturelle konsekvenser, herunder ændringer i magtdynamik, arbejdsmarkedstendenser og samfundsmæssige opfattelser af kønsroller.
- **Feministisk retfærdig omstilling:** En tilgang til omstilling til en bæredygtig økonomi, der prioriterer kvinders og marginaliserede gruppers behov og rettigheder, og som sigter mod at løse sociale, økonomiske og miljømæssige uretfærdigheder, der er forbundet med processen.
- **Forandringsagent:** Et individ eller en gruppe af individer, der tager initiativ til og organiserer sociale forandringer på en organiseret måde.
- **Græsrodskollektiver:** En græsrodsbevægelse, der udnytter beboerne på et bestemt sted eller i et bestemt samfund som grundlag for et politisk eller økonomisk initiativ. Disse bevægelser og organisationer bruger kollektiv handling på lokalt plan til at skabe forandringer, der kan give genlyd regionalt, nationalt eller endda globalt.
- **Heteronormativitet:** Betegner eller relaterer til et verdensbillede, der fremmer heteroseksualitet som normen eller den foretrukne seksuelle orientering.
- **Ikke-binær:** Betegner personer, der ikke udelukkende identificerer sig som mand eller kvinde. I stedet kan de identificere sig som en kombination af begge køn, ingen af delene eller som et helt andet køn. Ikke-binære personer kan bruge forskellige udtryk til at beskrive deres kønsidentitet, f.eks. genderqueer, genderfluid, agender eller bigender. Denne identitet udfordrer den traditionelle binære forståelse af køn som udelukkende mand eller kvinde og anerkender kønsidentiteternes mangfoldighed og kompleksitet.
- **Intersektionalitet:** Et værktøj til at forstå, hvordan forskellige personlige karakteristika som race, etnicitet, religion, handicap, alder, seksuel orientering og kønsidentitet krydser hinanden og skaber unikke oplevelser af diskrimination. Det anerkender, at individer har flere, lagdelte identiteter, der er formet af sociale relationer og magtstrukturer. Ved at undersøge disse krydsninger afsløres kompleksiteten af diskrimination og ulemper som følge af kombinationen af identiteter.
- **Klimaretfærdighed:** Vedrører bekymringer om de ulige resultater for forskellige mennesker og steder, der er forbundet med sårbarhed over for klimapåvirkninger, og retfærdigheden af politiske og praktiske reaktioner på klimaforandringer og deres konsekvenser.
- **Klimasårbarhed:** Den grad, i hvilken naturlige, byggede og menneskelige systemer er i fare for at blive udsat for påvirkninger fra klimaforandringer.
- **Køn:** Henviser til roller, adfærd, egenskaber og muligheder, som samfundet anser for passende for 'kvinder' og 'mænd'. Kønnene er socialt konstruerede, læres gennem socialiseringsprocesser og varierer på tværs af kulturer/samfund og ændrer sig over tid. Køn er et spektrum, der kan omfatte andre identiteter end de traditionelle binære.
- **Køn (biologisk):** Henviser til de biologiske karakteristika, der definerer mennesker som kvinder eller mænd. Disse sæt af biologiske karakteristika udelukker ikke hinanden, da der findes interkønnede personer, som har begge dele, men i de fleste tilfælde er det disse karakteristika, der adskiller mennesker som mænd og kvinder.
- **Kønsblindhed:** Manglende erkendelse af, at kvinders/pigers og mænds/drenge roller og ansvar tilskrives eller pålægges dem i specifikke sociale, kulturelle, økonomiske og politiske sammenhænge.
- **Kønsmainstreaming:** Integrering af et ligestillingsperspektiv i alle faser af politiske processer for at sikre, at både kvinders og mænds bekymringer og erfaringer tages i betragtning ved udformning, implementering, overvågning og evaluering af politikker og programmer på tværs af alle samfundsmæssige områder. Det endelige mål er at opnå ligestilling mellem kønnene ved at sikre, at kvinder og mænd får lige meget ud af det, og at ulighed ikke opretholdes.
- **Kønsminoritet:** Henviser til minoritets-kønsidentiteter uden for den traditionelle kønsbinaritet, som omfatter transkønnede kvinder, transkønnede mænd og ikke-binære personer blandt mange andre marginaliserede kønsidentiteter.
- **Kønsneutral:** En politik, et program eller en situation, der ikke har nogen forskellig positiv eller negativ indvirkning på forholdet mellem kønnene eller på ligestillingen mellem kvinder og mænd.
- **Kønsneutralt sprog:** Et bredt dækkende udtryk for sprogpraksisser, der har til formål at undgå fordomme, diskrimination eller nedværdigende implikationer baseret på køn eller sex. Formålet er at undgå ordvalg, der kan antyde, at det ene køn er standarden eller normen.
- **Kønsroller:** Et sæt socialt foreskrevne adfærdsformer og holdninger, der anses for passende eller ønskværdige for personer baseret på deres køn.
- **Kønssensitiv:** Evnen til at anerkende og fremhæve eksisterende kønsforskelle, problemer og uligheder og tage højde for dem i udformningen og implementeringen af strategier og programmer.
- **LGBTIQ:** Lesbisk, bøsse, bisexuel, transseksuel/transgender, interseksuel, queer
- **Neokolonialisme:** Den økonomiske og politiske politik, hvormed en stormagt indirekte opretholder eller udvider sin indflydelse på andre områder eller mennesker.
- **Neoliberal:** En politisk ideologi, der går ind for politikker, der fremmer frimarkedskapitalisme, deregulering og reduktion af offentlige udgifter.
- **Paris-aftalen:** En international traktat under UNFCCC, der har til formål at begrænse den globale opvarmning til langt under 2 grader Celsius og stræbe efter 1,5 grader Celsius. Den indeholder forpligtelser til at reducere udledningen af drivhusgasser, øge modstandsdygtigheden over for klimaændringer og yde økonomisk støtte til udviklingslandene.
- **Queer:** Betegner eller relaterer til en seksuel og kønsbærelig identitet, der ikke svarer til etablerede heteroseksuelle og cis-binære normer.
- **Retfærdighed på energiområdet:** Indebærer at sikre lige adgang til rene energiresourcer til en overkommelig pris og at håndtere sociale, økonomiske og miljømæssige konsekvenser i forbindelse med energiproduktion og -forbrug. Det søger at afbøde forskelle i energiadgang, overkommelige priser og miljømæssige byrder med særlig opmærksomhed på marginaliserede samfund, der er uforholdsmæssigt hårdt ramt af energirelaterede problemer.
- **Sikre rum:** Et sted eller et miljø, hvor en person eller en gruppe mennesker kan føle sig sikre på, at de ikke vil blive udsat for diskrimination, kritik, chikane eller anden følelsesmæssig eller fysisk skade.

- **Sårbarhed:** De forhold, der bestemmes af fysiske, sociale, økonomiske og miljømæssige faktorer eller processer, som øger et individs, et samfunds, et aktivt eller et systems modtagelighed over for virkningerne af farer.
- **Tidsfattigdom:** Den uforholdsmæssigt store mængde tid, som kvinder bruger på ulønnet arbejde, hvilket begrænser deres evne til at engagere sig i andre områder og aktiviteter.
- **Transkønnet:** Personer, hvis køn ikke er det samme som eller ikke passer til det køn, de blev tildelt ved fødslen. Transpersoner kan beskrive sig selv ved hjælp af et eller flere af en lang række udtryk som transkønnet, transseksuel, gender-queer (GO), gender-fluid, non-binær, gender-variant, crossdresser, kønsløs, agender, ikke-kønnet, tredje køn, bi-kønnet, trans-mænd, trans-kvinde, trans-maskulin, trans-feminin og neutrois.
- **Ulønnet arbejde:** Henviser til arbejde, som enkeltpersoner udfører uden at modtage økonomisk kompensation. Det kan omfatte huslige pligter, plejansvar og andre opgaver (som for det meste udføres af kvinder), der bidrager til samfundet, men som ikke er formelt anerkendt eller aflønnet i traditionel forstand.
- **Usikker boligsituation:** Et paraplybegreb, der omfatter flere dimensioner af boligproblemer, som folk kan opleve, herunder overkommelige priser, sikkerhed, kvalitet, ustabilitet og tab af bolig.
- **UNFCCC:** De Forenede Nationers rammekonvention om klimaændringer

Bibliografi

- Arora-Jonsson, S. (2011). Virtue and vulnerability: Discourses on women, gender and climate change. *Global Environmental Change*, 21(2): 744-751. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2011.01.005>
- Balikoowa, K., Nabanoga, G., Tumusiime, D. M., & Mbogga, M. S. (2019). Gender-differentiated vulnerability to climate change in eastern Uganda. *Climate and Development*, 11(10): 839-849. <https://doi.org/10.1080/17565529.2019.1580555>
- Banjo, F. (2023). 8 Indigenous Activists Fighting Injustice That You Should Know. *Global Citizen*. <https://www.globalcitizen.org/en/content/indigenous-activists-climate-change-injustice/>
- Dankelman, I. (2012). Gender and Climate Change: An Introduction. *Global Environmental Politics*, 12(1): 128-129. https://doi.org/10.1162/GLEP_r_00103
- Daughters of Earth. (2023). Promoting Collective Farms and Food Sovereignty among the Pallur Dalit Women. <https://daughtersforearth.org/project/promoting-collective-farms-and-food-sovereignty-among-the-pallur-dalit-women/>
- Djoudi, H., Locatelli, B., Vaast, C., Asher, K., Brockhaus, M., & Basnett Sijapati, B. (2016). Beyond dichotomies: Gender and intersecting inequalities in climate change studies. *Ambio*, 45(3): 248-262. <https://doi.org/10.1007/s13280-016-0825-2>
- Euronews Green. (2023). From solo protest to global movement: Five years of Fridays for Future in pictures. <https://www.euronews.com/green/2023/08/21/from-solo-protest-to-global-movement-five-years-of-fridays-for-future-in-pictures#:~:text=In%202019%2C%20momentum%20built%20for,1%2C600%20protests%20across%20150%20countries>
- Georgiadi, E. (2023). Gender and Climate Change Discourses in Uganda: Insights from women representations of CSOs. Radboud University. https://www.gendercc.net/fileadmin/inhalte/dokumente/8_Resources/Publications/Final_Thesis_Georgiadi.pdf
- Greenpeace Australia Pacific. (2021). Climate change is a man-made problem that disproportionately impacts women. It needs feminist solutions. <https://www.greenpeace.org.au/blog/climate-change-is-a-man-made-problem-that-disproportionately-impacts-women-it-needs-feminist-solutions/>
- Mavisakalyan, A., & Tarverdi, Y. (2019). Gender and climate change: Do female parliamentarians make a difference? *European Journal of Political Economy*, Elsevier, 56(C): 151-164. <https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2018.08.001>
- National Association for Women's Action in Development. <https://nawad.co.ug/>
- Nellemann, C., Verma, R., & Hislop, L. (eds). (2011). Women at the frontline of climate change: Gender risks and hopes. A Rapid Response Assessment. United Nations Environment Programme. <https://wedocs.unep.org/handle/20.500.11822/7985>
- Tschakert, P., & Machado, M., 2012: Gender justice and rights in climate change adaptation: Opportunities and pitfalls. <https://doi.org/10.1080/17496535.2012.704929>
- United Nations. Climate Action - Women as Agents of Change. <https://www.un.org/en/climatechange/climate-solutions/womens-agents-change>
- UN Women. (2022). Explainer: How gender inequality and climate change are interconnected. <https://www.unwomen.org/en/news-stories/explainer/2022/02/explain-er-how-gender-inequality-and-climate-change-are-interconnected>
- Üstündağlı Erten, E., Güzelöğlü, E. B., Ifaei, P., Khalilpour, K., Ifaei, P., & Yoo, C. (2024). Decoding intersectionality: A systematic review of gender and Energy Dynamics under the structural and situational effects of contexts. *Energy Research & Social Science*, 110. <https://doi.org/10.1016/j.erss.2024.103432>
- Wen-Besson, J., & Sabater, L. (2024). Gender Equality for Greener and Bluer Futures: Why Women's Leadership Matters for Realising Environmental Goals. IUCN. <https://www.iucn.org/resources/grey-literature/gender-equality-greener-and-bluer-futures-why-womens-leadership-matters>

Om projektet

"Køn og klimaretfærdighed: Knowledge for Empowerment" med akronymet "COPGendered" er et EU-finansieret projekt under Erasmus+-programmet, som startede i december 2022 og løber i tre år. Projektet ledes af WIDE+ og et transnationalt konsortium bestående af syv førende partnere, herunder Gender CC, WIDE Austria, GADIP, KULU-Women and Development, Mundubat og CSCD. Det primære mål er at udstyre de studerende med værktøjer, viden og metoder til at forstå og håndtere de kritiske forbindelser mellem ulighed mellem kønnene og klimakrisen.

Dette briefingpapier er en del af en serie papirer, der dykker ned i specifikke temaer om sammenhængen mellem køn og klimaretfærdighed. Dette omfatter følgende briefingpapirer:

- Klimaretfærdighed, køn og energi
- Klimaretfærdighed, køn og LGBTIQ
- Klimaretfærdighed, køn og transport
- Køn og migration på grund af klima
- Klimaretfærdighed, køn og ekstraktivism

Du kan læse mere om COPGendered-projektet på: <https://wideplus.org/copgendered-project/>

Klimaretfærdighed, køn og LGBTIQ

Da der er mere end to køn, er det vigtigt at reflektere over sammenhængen mellem klimaretfærdighed, køn og LGBTIQ-personer. De andre kønsrelaterede identiteter - såsom transkønnede, genderqueer og ikke-binære - skal være en del af analysen, når man reflekterer over kønsretfærdighed. Denne briefing giver et indblik i de mange måder, hvorpå LGBTIQ-personer påvirkes uforholdsmæssigt meget af klimaforandringer. Den giver eksempler på god praksis og foreslår måder at komme videre på for at opnå klimaretfærdighed. .

LGBTIQ er en paraplybetegnelse for lesbiske, bøsser, biseksuelle, transkønnede, interkønnede og queer-personer. Der findes mange forskellige former for akronymet, men i denne artikel vil EU-standarden (LGBTIQ) blive brugt.

Mens ligestilling mellem kønnene delvist er indarbejdet i politikker til fremme af klimaretfærdighed, er der stadig en bemærkelsesværdig forglemmelse af LGBTIQ-perspektiver. Politikker, der er udviklet til at være kønsresponsive, fungerer ofte inden for en binær ramme, der ikke i tilstrækkelig grad omfatter LGBTIQ-personers forskellige behov. Dette gælder også for dataindsamling, hvilket resulterer i en betydelig

mangel på information om de specifikke konsekvenser af klimaforandringer for LGBTIQ-samfundet. Behovet for yderligere udforskning af dette emne understreges af eksisterende forskning, der fremhæver marginaliseringen af LGBTIQ-personer og den uforholdsmæssigt store indvirkning, som miljøspørgsmål har på marginaliserede grupper

Økonomisk ulighed og sårbarhed i LGBTIQ-fællesskaber

Diskrimination af LGBTIQ-samfund gennemsyrrer den moderne historie, hvilket resulterer i dybe sociale uretfærdigheder og en generel sårbarhed, der forstærkes af klimaforandringer og katastrofer. Stigmaet omkring det at være LGBTIQ og manglen på institutionel støtte skubber folk i retning af (yderligere) socioøkonomisk sårbarhed. Ud over ofte at blive nægtet jobmuligheder og ligeløn er seksuelle og kønsmæssige minoriteter i større risiko for fattigdom og boligusikkerhed end heteroseksuelle ciskønnede. En nylig undersøgelse fra ILGA Europe viser, at en ud af fem LGBTIQ-personer i EU oplever hjemløshed. Dette tal stiger til en tredjedel af transpersonerne og 40 % af interkønnede.

Det er vigtigt at anerkende, at LGBTIQ-personer, der står over for hjemløshed, har en øget risiko for at blive

udsat for vold, diskrimination og ekstreme vejrforhold. Økonomiske begrænsninger og usikre boligforhold kan hæmme deres evne til at skaffe og opbevare de nødvendige fødevarer til katastrofeberedskab. Derfor er det bydende nødvendigt at anvende en integreret tilgang, der anerkender sammenhængen mellem fattigdom, hjemløshed og sårbarhed over for klimaforandringer.

Mangfoldigheden i LGBTIQ-samfundene understreger yderligere behovet for at anlægge et intersektionelt perspektiv. Farvede LGBTIQ-personer har større sandsynlighed for at opleve fattigdom og hjemløshed sammenlignet med deres hvide modstykker i samfundet. I USA gør intersektionaliteten ved at være transkønnet, ung og farvet midt i klimakrisen denne demografiske gruppe statistisk set mest udsat for fattigdom, hjemløshed og vold. På samme måde kan de kampe, som LGBTIQ-personer, der oplever fattigdom, kæmper, have meget lidt lighed med de kampe, som deres mere velhavende modparter kæmper.

LGBTIQ-personer og klimakatastrofer

Seksuelle minoriteter og kønsminoriteter er ofte udeluk-

ket fra informationskampagner, nødhjælpstjenester og nødhjælpsstøtte. Mange lande mangler love og politikker, der beskytter LGBTIQ-personers ret til katastrofehjælp, selv om tidligere begivenheder viser, hvordan diskrimination af LGBTIQ-personer påvirker deres evne til at håndtere miljøkatastrofer. For eksempel havde puertoricanske queer- og transpersoner begrænset adgang til visse lægemidler og hormoner, samtidig med at de oplevede en stigning i diskrimination og vold efter orkanen Maria. Der er dokumenteret tilfælde, hvor vold mod LGBTIQ-personer er steget som reaktion på naturkatastrofer efter bemærkninger fra religiøse autoriteter, der har givet LGBTIQ-personer skylden for begivenhederne. Tilfælde af diskrimination, der involverer trosbaserede organisationer, er særligt problematiske, da disse institutioner spiller en nøglerolle i katastrofehjælp.

Fremme meningsfuld deltagelse og forebygge diskrimination

Politiske beslutningstagere på alle niveauer (internationalt, nationalt, regionalt, lokalt) og ledere i civilsamfundet skal skabe forudsætningerne for meningsfuld LGBTIQ-repræsentation og -deltagelse. Som Rebecca Sutton fra organisationen Lesbisk Makt (Lesbian Power) påpeger:

“Det er vigtigt ikke at lægge ansvaret på LGBTIQ-personer for at skabe et inkluderende miljø, men at arbejde proaktivt for at skabe et miljø, hvor folk kan koncentrere sig om emnet uden at skulle bruge deres energi på at håndtere mikroaggressioner.”

Organisatorer og allierede skal være opmærksomme på og forsøge at minimere de potentielle risici, der er forbundet med at være offentligt synlig som en LGBTIQ-person, der udtaler sig om klimaretfærdighed. Aktivistbevægelser bør også sikre, at aktivister, der identificerer sig som LGBTIQ, har adgang til sikre rum og indflydelsesrige platforme. At øge repræsentationen af LGBTIQ er ét skridt i retning af at skabe sikre rum. Der er mange flere måder at gøre det på, f.eks. ved at bruge et kønsneutralt og inkluderende sprog.

De ændringer, der er nødvendige for at fremme lige deltagelse af LGBTIQ-personer, skal være en del af en strukturel transformation i alle samfund i retning af mere kønsinkluderende lighed, der tager fat på den strukturelle diskrimination, der stammer fra patriarkat, heteronormativitet og andre krydsende strukturer af diskrimination og undertrykkelse. Stater skal påtage sig deres ansvar og sikre, at seksuelle og kønsrelaterede minoriteters menneskerettigheder overholdes, og at deres klimaforandrings- og tilpasningspolitikker også imødekommer deres behov. De skal vedtage love og retningslinjer, der forhindrer diskrimination, især i forbindelse med katastrofe-forebyggelse og nødhjælpsinstitutioner.

Anbefalinger

- ⇒ Ikke-diskriminationspolitikker bør omfatte foranstaltninger til beskyttelse af menneskers ret til seksuel orientering og kønsidentitet på alle niveauer, herunder i stater, virksomheder og foreninger, for at sikre omfattende beskyttelse.
- ⇒ Integrer intersektionelle køns- og LGBTIQ-perspektiver i hele spektret af dataindsamling, analyse og fortalervirksomhed, der har til formål at fremme klimaretfærdighed og dermed fremme en mere nuanceret forståelse af de udfordringer, som forskellige samfund står over for.
- ⇒ Anerkend og forstærk civilsamfundets afgørende rolle i at skabe bevidsthed om klimaretfærdighed og holde forurenende enheder ansvarlige. Det er altafgørende at styrke disse græsrodsinitiativer.
- ⇒ Giv øgede ressourcer til adskillige LGBTIQ-organisationer, der stræber efter at udvide deres rækkevidde i samfundet og dermed fremme større inklusion og empowerment.
- ⇒ Fremme en robust og inkluderende kultur for borgerengagement, der omfatter alle marginaliserede grupper, da vores demokratis vitalitet afhænger af aktiv deltagelse og repræsentation af forskellige stemmer i bestræbelserne på at opnå kollektive fremskridt.

SPOTLIGHT på Queers x Climate og Out for Sustainability

Der findes en masse modstandskraft og viden i forskellige LGBTIQ-samfund. Mange aktivister og græsrodskollektiver - som Queers x Climate og Out for Sustainability - samler og spreder information om miljøpåvirkningerne på LGBTIQ-personer. Queers x Climate er f.eks. et internationalt queer-ledet initiativ, der er dedikeret til at fremme klimaaktivisme i og uden for LGBTIQ-miljøet. De samler queer-ledede grupper, der arrangerer eller deltager i marcher for klimaretfærdighed. For nylig blev Out for Sustainability den første LGBTIQ-organisation, der fik observatørstatus af UNFCCC.

Forfatter: Allis Millegård

Redigering: Nancy Contreras (GADIP) & Gea Meijers (WIDE+)

Grafisk Design: Stephanie Höglund (WIDE+)

Finansieret af Den Europæiske Union. Synspunkter og holdninger, der kommer til udtryk, er udelukkende forfatterens/forfatternes og er ikke nødvendigvis udtryk for Den Europæiske Unions eller Det Europæiske Forvaltningsorgan for Uddannelse og Kulturs (EACEA) officielle holdning. Hverken den Europæiske Union eller EACEA kan holdes ansvarlig herfor.

Forkortelser

LGBTIQ - Lesbiske, bøsser, biseksuelle, transkønnede, intersex og queer

UNFCCC - De Forenede Nationers rammekonvention om klimaændringer

Bibliografi

Bryan, A.N. (n.d). Pride for People and Planet: The Intersectionality of Climate Action and Queer/Trans Justice. WCAPS. <https://www.wcaps.org/blog-2/the-intersectionality-of-climate-action-and-queer/trans-justice>

Dalton, D. (2023). Have We Left Behind the Rainbow Warriors? The Climate Emergency and Its Impact on Global Queer People and Their Communities. In Dalton, D., Smith, A. (eds) Gender, Sexuality and the UN's SDGs. Sustainable Development Goals Series. Palgrave Macmillan, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-31046-1_2

Evans, P., & Faud, Z. (2021). There is no climate justice with LGBTQIA+ liberation. Chain Reaction, (140): 20-21. <https://search.informit.org/doi/10.3316/INFORM-IT.082650192937693>

Goldsmith, L., & Bell, M.L. (2021). Queering environmental justice: unequal environmental health burden on the LGBTQ1 community. American Journal of Public Health, 112(1): 79-87. <https://doi.org/10.2105/AJPH.2021.306406>

Goldsmith, L., Raditz, V., & Méndez, M. (2021). Queer and Present Danger: Understanding the Disparate Impacts of Disasters on LGBTQ+ Communities. Disasters, 46(4): 946-973. <https://doi.org/10.1111/disa.12509>

Hutchinson, M. (2020). Facing Intersecting Crises: LGBTQ Resilience in Fiji. Open Global Rights. <https://www.openglobalrights.org/facing-intersecting-crises-lgbtq-plus-resilience-in-fiji/>

ILGA-Europe. (2023). CALL FOR PROJECT PROPOSALS: ADDRESSING LGBTI HOMELESSNESS IN THE EU. <https://www.ilga-europe.org/news/no-one-left-behind-lgbti-homelessness/>

Kilbride, E. (2023). This Is Why We Became Activists. Human Rights Watch. <https://www.hrw.org/report/2023/02/14/why-we-became-activists/violence-against-lesbian-bisexual-and-queer-women-and-non>

Mann, S., McKay, T., & Gonzales, G. (2024). Climate Change-Related Disasters & the Health of LGBTQ+ Populations. The Journal of Climate Change and Health. <https://doi.org/10.1016/j.joclim.2024.100304>

Queers X Climate. About. <https://www.queersxclimate.org/about>

Stakelum, R. (2023). PRIDE: HOMELESSNESS IN THE LGBTQ COMMUNITY. FEANTSA. https://www.feantsa.org/public/user/Magazine/2023/Spring_magazine_2023/FEA_magazine_spring_2023.pdf

Sutton, R. Personal communication. Lesbisk Makt. (2023-12-01)

Thazin Aung, M. (2023). Queering climate justice – what climate justice can learn from queer groups. IIED. <https://www.iied.org/queering-climate-justice-what-climate-justice-can-learn-queer-groups>

UNEP. List of accredited organizations. <https://www.unep.org/civil-society-engagement/accreditation/list-accredited-organizations>

Om projektet

"Køn og klimaretfærdighed: Knowledge for Empowerment" med akronymet "COPGendered" er et EU-finansieret projekt under Erasmus+-programmet, som startede i december 2022 og løber i tre år. Projektet ledes af WIDE+ og et transnationalt konsortium bestående af syv førende partnere, herunder Gender CC, WIDE Austria, GADIP, KULU-Women and Development, Mundubat og CSCD. Det primære mål er at udstyre de studerende med værktøjer, viden og metoder til at forstå og håndtere de kritiske forbindelser mellem ulighed mellem kønnene og klimakrisen.

Dette briefingpapir er en del af en serie papirer, der dykker ned i specifikke temaer om sammenhængen mellem køn og klimaretfærdighed. Dette omfatter følgende briefingpapirer:

- Køn og klimaretfærdighed
- Klimaretfærdighed, køn og energi
- Klimaretfærdighed, køn og transport
- Køn og migration på grund af klima
- Klimaretfærdighed, køn og ekstraktivism

Du kan læse mere om COPGendered-projektet på: <https://wideplus.org/copgendered-project/>

Mundubat

Center for Sustainable
Communities Development

Klimaretfærdighed, køn og energi

Energisektoren omfatter et stort og indviklet netværk af virksomheder, der beskæftiger sig med produktion og distribution af energi, som er afgørende for at drive økonomien og støtte produktion og transport samt private hjem. Afbrænding af fossile brændstoffer er en af de grundlæggende årsager til klimaforandringerne. På trods af deres integrerede rolle i det daglige liv er det bydende nødvendigt at udfase dem. Dette briefingpapir giver en kort introduktion til sammenhængen mellem ulighed mellem kønnene og energiretfærdighed og giver eksempler på inkluderende og bæredygtige energiprojekter samt anbefalinger.

Energisystemer kategoriseres bredt efter den energikilde, de bruger: ikke-vedvarende energi (fossile brændstoffer) og vedvarende energi. I betragtning af den enorme påvirkning, som fossile brændstoffer har på klimaforandringerne, er reduktion af CO₂-udledningen fra energiproduktionen et presserende spørgsmål. Energiproduktionen skal overgå til vedvarende energikilder som f.eks. vind- og solenergi. Derudover er der et kritisk behov for at reducere energiforbruget i det globale nord og sikre en mere retfærdig fordeling af adgangen til energi.

I 2015 vedtog EU energiunionsstrategien, der sigter mod en større spredning i energikilderne, at fremme samarbejdet mellem EU's nationer, og et indre energimarked, samtidig med at den omfavner principperne i Paris-aftalen om at dekarbonisere økonomien (reducere CO₂-udledningen). På trods af delt kompetence i EU på visse energipolitiske områder i henhold til artikel 194 i TFEU bevarer hver medlemsstat dog retten til at bestemme egne betingelser for udnyttelse af energiresourcer, præferencer for energikilder og den overordnede energiforsyningsstruktur. Selvom forbruget af vedvarende energi er vokset hvert år, kom det meste af EU's energi i 2021 fra fossile brændstoffer, især naturgas, hvilket understreger det fortsat langsomme

tempo i Europas grønne omstilling.

Der er flere og flere beviser på, at energikriserne påvirker kvinder og piger, herunder LGBTIQ-personer, uforholdsmæssigt meget. Alligevel er "køn og energi" stadig et underbelyst område. Manglen på en intersektionel og transformativ samtale om køn i energipolitik, reguleringer og subsidier bidrager til at forværre uligheden. Det er af største vigtighed at anerkende og håndtere de afgørende snitflader i forholdet mellem køn og energi for at skabe klimaløsninger. Det er ikke kun et spørgsmål om at fremme energieffektive teknologier, men også om at sikre lighed i energiforbruget og om grundlæggende at justere de makroøkonomiske politikker, der i øjeblikket er gearret til et ubegrænset energiforbrug.

Mandlig dominans i beslutningstagning om energi: Fra politik til hjemmet

Den industrielle energiproduktionssektor på globalt plan er historisk set mandsdomineret, og der arbejder 76 % færre kvinder end mænd i den. I EU er lønforskellen mellem kønnene i energisektoren næsten 20 %, og kvinder sidder på mindre end 20 % af de ledende stillinger i nogle undersektorer inden for energisektoren. Data viser også, at kvinder er underrepræsenterede på alle niveauer af den politiske beslutningstagning i hele verden, herunder i Europa-Parlamentet, hvilket påvirker deres evne til at deltage i udformningen af politikker.

I den hjemlige sfære er kønsbalancen i beslutningstagningen også synlig i det daglige liv. I Tyskland er de typiske investorer i vedvarende energi i hjemmet f.eks. mænd, der har en højere indkomst, et højere uddannelsesniveau, en stærk miljøbevidsthed og som regel bor i landområder. I modsætning hertil har kvinder en

Credit: Yating Yang

tendens til at investere mindre i vedvarende energi ved renovering af deres boliger, ikke fordi de ikke er interesserede i at gøre det, men fordi de frygter udgifterne, da de har en tendens til at have en begrænset disponibel indkomst og økonomisk opsparring. Det viser, hvor vigtigt det er at inddrage forskellige kønsperspektiver i både energisektoren og i den politiske beslutningsproces for at sikre, at der tages højde for kvinders væsentlige behov.

Kønsroller og energifattigdom: Fra ulønnet arbejde til stigende brændstofomkostninger

Energi ligger til grund for alle økonomiske aktiviteter, herunder ulønnet arbejde, såsom omsorg og husarbejde, der stadig hovedsageligt påhviler kvinder verden over. I det første år af COVID-19-pandemien blev det anslået, at kvinder i EU brugte 18 timer om ugen på madlavning og husarbejde sammenlignet med 12 timer for mænd. Kvinder i det globale syd bruger op til 18 timer om ugen på at samle brændsel til madlavning. Det betyder, at kvinder og piger i det globale syd oplever usikre sundheds- og sikkerhedsforhold, når de laver mad med giftigt og beskidt brændsel, da de udsættes for indendørs luftforurening. Derudover skal de gå lange afstande for at samle biomasse/brænde, hvilket ofte udsætter dem for kønsbaseret vold. For kvinder i Europa betyder det, at de tilbringer mere tid i hjemmet, at de er mere afhængige af opvarmning og indendørs luftkvalitet sammenlignet med mænd. Et kønsperspektiv i energipolitik og -projekter er afgø-

rende for at skabe sunde muligheder og adgang til ren energi for alle.

Kønsroller påvirker ikke kun energiforbruget, men også adgangen til energi og om prisen er til at betale. "Feminisering" af energifattigdom betyder, at man anerkender, at kvinder og piger er uforholdsmæssigt hårdt ramt af energifattigdom, som er utilstrækkelig adgang til energi i form af lys, varme og køling. I EU er kønsbestemte indkomstforskelle en af de faktorer, der fører til ulighed i energifattigdom. Men eksistensen og omfanget af energifattigdom er et resultat af makroøkonomiske politiske valg, hvor mange europæiske stater har privatiseret energiforsyningen og indført markedsmekanismer i omkostningsberegningen.

I Europa oplever enlige, kvindelige husstande med lavere indkomster ofte energifattigdom. Ældre kvinder er også i større risiko på grund af deres højere forventede levetid og lavere pensioner. Det anslås, at i løbet af sommeren 2022 dræbte de ekstreme hedebølger i Europa mere end 61.000 mennesker i hele Europa, de fleste af dem kvinder over 80 år. Det viser, at energifattigdom ikke kun er et problem i vintermånederne i Europa, men også påvirker kvinders liv om sommeren, og at der derfor er behov for politiske overvejelser på dette grundlag.

At sætte feministisk handling i centrum for energiretfærdighed

Energiretfærdighed er opstået som en reaktion på behovet for at tage fat på spørgsmål om social retfærdighed i forbindelse med adgang til og brug af energi samt ved udformning af energipolitik. Energiretfærdighed står for et globalt energisystem, der på retfærdig vis fordele både fordele og omkostninger ved produktion og brug af energi, og hvor der er en repræsentativ og upartisk beslutningstagning på energiområdet. En feministisk tilgang til energiretfærdighed søger at tilbyde alternative perspektiver til det neoliberale syn på energiløsninger, som stadig er dominerende i europæisk politik. Den er fortalende for en intersektionel og dekolonial ramme for at nedbryde flerdimensionelle magtstrukturer og håndtere de deraf følgende uligheder, samtidig med at man bevæger sig væk fra forbruget af fossile brændstoffer.

En feministisk, retfærdig omstilling søger at udfordre kønnede opfattelser af energi og anerkender, at udvinding og forbrug af fossile brændstoffer ofte tjener som en demonstration af maskulinitet, samtidig med at det gavner den fossile kapitalisme. "Petro-maskulinitet"

henviser til, hvordan maskuline værdier som sejhed, styrke og selvforsyning kan modvirke overgangen til ren energi, fordi den kan opfattes som "svag" og "feminin". Da energiindustrien er direkte relateret til giftig maskulinitet, marginaliseres kvinder og ikke-binære personer yderligere inden for den.

Politikudformning er fortsat en vigtig måde til at udfordre det nuværende system, selvom man er langt fra en feministisk vinkel, er samtaler om køn og energi fortsat begrænsede. Den europæiske grønne pagt, der blev udstedt i 2020 af Europa-Kommissionen, sigter mod at opnå klimaneutralitet i EU i 2050. På trods af, at et af dens centrale mål om reduktion af CO₂-emissioner, i vid udstrækning overser køn og andre intersektionelle overvejelser. Desuden har feminister opfordret til et skift fra kønsblinde til kønstransformerende politikker i forbindelse med omdannelsen af EU's økonomiske system. Det kræver, at man gentænker den europæiske grønne pagt som mere end en vækststrategi med fokus på at øge bruttonationalproduktet og i stedet prioriterer omsorgen for både mennesker og planeten.

Anbefalinger

- ⇒ EU og medlemslandene bør genoverveje den makroøkonomiske energipolitik og ændre energi fra en handelsvare til energiforsyning baseret på energiretfærdighed.
- ⇒ EU og medlemslandene bør styrke en bredere deltagelse for at inkludere det feministiske civilsamfund, når de udvikler og implementerer strategier for afhjælpning af energifattigdom.
- ⇒ Energipolitikker, -programmer og -projekter bør indeholde konklusioner fra intersektionelle kønskonsekvensanalyser for at identificere forskellige potentielle konsekvenser for kvinder, mænd og ikke-binære individer. Det betyder, at der skal indsamles langt flere tværgående kønsopdelte data.

Spotlight på kvinder i landbrug og bæredygtig energi ØSTRIG & MOLDAVIEN

Ved at inddrage kvinder som aktive bidragsydere i projekter med vedvarende energiløsninger uafhængigt af elnettet kan man udvikle deres lederskab og beskæftigelsesmuligheder, især i landbrugssektoren. I 2023 støttede det østrigske udviklingsagentur 32 kvindedrevne landbrugsvirksomheder ved at finansiere installationen af solcellepaneler, solfangere og biomassekedler. Disse teknologier genererer ren og pålidelig elektricitet, opvarmer vand og forbedrer den generelle energieffektivitet. Initiativet fremmer ikke kun indførelsen af vedvarende energi og energieffektive teknologier, men støtter også økonomisk bæredygtighed ved at tilpasse virksomhederne til miljøvenlige landbrugsmetoder. Det anslås, at på tværs af de 32 projekter er der opnået en samlet kapacitet på 518 kW og en gennemsnitlig dækningsgrad på 50 % af det nuværende energiforbrug, den genererede grønne energi resulterer i årlige besparelser på mindst 780.000 moldoviske lei (40.500 euro). Det bidrager til en anslået reduktion på 152 tons CO₂-udledning om

Forfattere: Elena Georgiardi (GenderCC), Emma Rainey (WIDE+)

Redigering: Gea Meijers (WIDE+)

Grafisk Design: Stephanie Höglund (WIDE+)

Finansieret af Den Europæiske Union. Synspunkter og holdninger, der kommer til udtryk, er udelukkende forfatterens/forfatternes og er ikke nødvendigvis udtryk for Den Europæiske Unions eller Det Europæiske Forvaltningsorgan for Uddannelse og Kulturs (EACEA) officielle holdning. Hverken den Europæiske Union eller EACEA kan holdes ansvarlig herfor.

Forkortelser

DG: Generaldirektorater

EU: Den Europæiske Union

TFEU: Traktat om Den Europæiske Unions funktionsmåde

Bibliografi

Ahrendt, D., Cabrita, J., Clerici, E., Hurley, J., Leončikas, T., Mascherini, M., Riso, S., & Sándor, E. (2020). Living, Working and COVID-19. Eurofound, Publications Office, Luxembourg. <https://www.eurofound.europa.eu/en/publications/2020/living-working-and-covid-19>

Cecelski, E. (2023, July 14). The lack of gender targets for clean energy is harming women and girls. SDG Action. <https://sdg-action.org/the-lack-of-gender-targets-for-clean-energy-is-harming-women-and-girls/>

Clancy, F., & Feenstra, M. (2019). Women, Gender Equality and the Energy Transition in the EU. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2019/608867/IPOI_STU\(2019\)608867_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2019/608867/IPOI_STU(2019)608867_EN.pdf)

Daggett, C. (2018). Petro-masculinity: Fossil Fuels and Authoritarian Desire. *Millennium*, 47(1), 25-44. <https://doi.org/10.1177/030582981875817>

ElGE. (2017). Energy. https://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/policy-areas/energy?language_content_entity=en#:~:text=From%20a%20gender%20and%20human,heating%20and%20indoor%20air%20quality

Enerdata. (2022). Energy crisis: opportunity or threat for EU's energy transition? <https://www.enerdata.net/publications/executive-briefing/energy-transition-impacting-energy-crisis.html>

European Parliament. (2023). Factsheet - Energy Policy: General Principles. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/68/energy-policy-general-principles>

European Parliament. ITRE - Committee Members. <https://www.europarl.europa.eu/committees/en/itre/home/members>

Kraft, C., Qayum, S., Pröstler, K., & Schuber, C. (2023). Gender Equality and the Sustainable Energy Transition. UN Women and UNIDO, New York and Vienna. <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2023/05/gender-equality-in-the-sustainable-energy-transition>

Kwai, I. (2023). Heat Waves Are Killing Older Women. Are They Also Violating Their Rights? *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/by/isabella-kwai>

Rodrigues, H. (2023). Women in Wind: A Missing Piece of the EU Offshore Renewable Energy Transition. WWF. <https://wwf-eu.awsassets.panda.org/downloads/wwf---women-in-wind-the-missing-piece-of-the-eu-offshore-renewable-energy-transition.pdf>

Sovacool, B.K., Bell, S.B., Daggett, C., Labuski, C., Lennon, M., Naylor, L., Klinger, J., Leonard, K., & Firestone, J. (2023). Pluralizing energy justice: Incorporating feminist, anti-racist, Indigenous, and postcolonial perspectives. *Energy Research & Social Science*, (97). <https://doi.org/10.1016/j.erss.2023.102996>

United Nations Development Programme. (2024). Global Sustainability Energy Hub: ENERGY AND GENDER EQUALITY. <https://www.undp.org/energy/our-work-areas/energy-and-gender-equality>

UNDP. (2023). 32 agricultural businesses led by women will become more energy-efficient with support from Austria and UNDP. <https://www.undp.org/moldova/press-releases/32-agricultural-businesses-led-women-will-become-more-energy-efficient-support-austria-and-undp>

UN Women. Facts and figures: Women's leadership and political participation. <https://www.unwomen.org/en/what-we-do/leadership-and-political-participation/facts-and-figures>

Om projektet

"Køn og klimaretfærdighed: Knowledge for Empowerment" med akronymet "COPGendered" er et EU-finansieret projekt under Erasmus+-programmet, som startede i december 2022 og løber i tre år. Projektet ledes af WIDE+ og et transnationalt konsortium bestående af syv førende partnere, herunder Gender CC, WIDE Austria, GADIP, KULU Women and Development, Mundubat og CSCD. Det primære mål er at udstyre de studerende med værktøjer, viden og metoder til at forstå og håndtere de kritiske forbindelser mellem ulighed mellem kønnene og klimakrisen.

Dette briefingpapir er en del af en serie papirer, der dykker ned i specifikke temaer om sammenhængen mellem køn og klimaretfærdighed. Dette omfatter følgende briefingpapirer:

- Køn og klimaretfærdighed
- Klimaretfærdighed, køn og LGBTIQ
- Klimaretfærdighed, køn og transport
- Køn og migration på grund af klima
- Klimaretfærdighed, køn og ekstraktivism

Du kan læse mere om COPGendered-projektet på: <https://wideplus.org/copgendered-project/>

Mundubat

Center for Sustainable Communities Development

Klimaretfærdighed, køn og transport

Transport eller mobilitet er et kritisk aspekt af det moderne samfund, der fremmer økonomiske aktiviteter, sociale interaktioner og adgang til essentielle ydelser. Det har dog betydelige miljømæssige omkostninger, idet den globale transportsektor bidrager med ca. 24 % af CO₂-udledningen. Dette briefingpapier belyser forskellige dimensioner af transport, samt eksempler på kønsretfærdighed i transportsektoren, kønsbalancer og kønsblinde pletter i europæiske politikker.

Omkring en fjerdedel af CO₂-udledningen stammer fra transportsektoren, og sektorens bidrag er steget støt med omkring 1,7 % om året siden 1990, hvilket understreger, at det haster med implementeringen af bæredygtige løsninger. På trods af indsatsen for at begrænse udledningen er transportsektoren fortsat stærkt afhængig af olieprodukter, som står for næsten 91 % af dens energiforbrug. Mens vejtransport er den primære bidrager til CO₂-udledning indenfor sektoren, spiller andre transportformer som f.eks. fragtskibe og luftfart også en væsentlig rolle i klimaforandringerne.

Den globale transport af olie og andre varer spiller en central rolle i kapitalismen og globaliseringen og er direkte forbundet med udnyttelsen af naturressourcer og arbejdskraft. Systemet er præget af ulige udvekslingsdynamikker og hierarkiske arbejdsordninger, som ofte afspejler racemæssige og kønmæssige skævheder. Det understøttes af globale handelspolitikker, hvor EU sigter mod at gøre det muligt for europæiske virksomheder at flytte deres investeringer hvor som helst hen i verden og eksportere til en række sektorer for at øge den frie bevægelse af varer og tjenesteydelser. For eksempel har EU's landbrugssubsidier og handelspolitikker fremmet eksporten af landbrugsprodukter af lavere kvalitet og til billigere priser til lande i det globale syd, hvilket udkonkurrerer lokale subsistensbønder, der ofte er kvinder, samtidig med at det bidrager til øget CO₂ udledning gennem transport.

Ifølge Den Internationale Arbejdsorganisation (ILO) udgør kvinder ca. 17 % af den globale arbejdsstyrke inden for transport, hvoraf kun 1-2 % arbejder inden for søfart. Europa-Kommissionen rapporterer, at kvinder udgør 22 % af arbejdsstyrken inden for transport i EU.

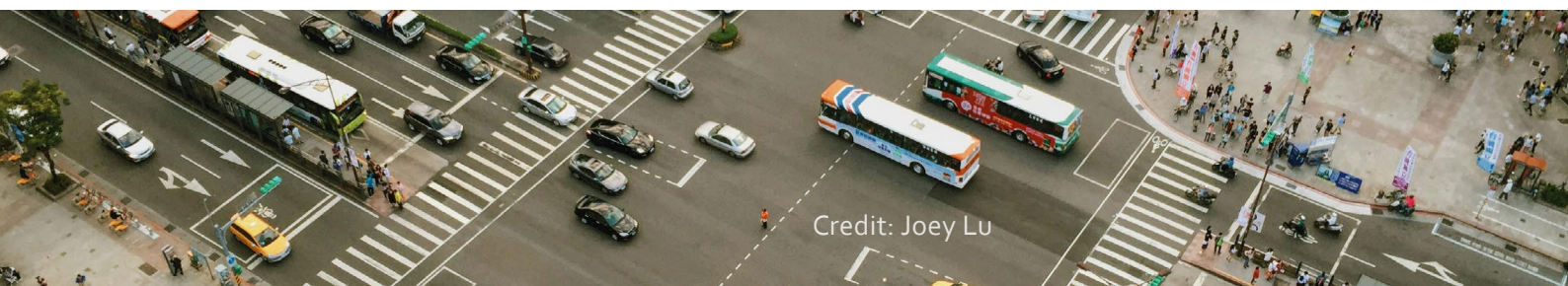
At øge kvinders repræsentation i transportsektorens politikformulering er afgørende for at imødekomme kvinders mobilitetsbehov. Derfor skal der gøres en stor indsats for at indføre en systematisk kønsanalyse i alle planlægnings- og udviklingsprocesser inden for transport.

Når det gælder brugen af transport, viser forskning, at der er betydelige forskelle i mobilitetsmønstre mellem kvinder og mænd (der er meget begrænsede data om mobilitetsmønstre med krydsninger, der tilhører LGBTIQ-grupper).

Vejtrafik: Høj forurening og stor ulighed mellem kønnene

Mænds individuelle mobilitetsmønstre er knyttet til motoriseret trafik - mænd udgør størstedelen af bilister og motorcyklister. I modsætning hertil udgør kvinder flertallet af brugere af offentlig transport (i byerne), og de er i højere grad end mænd afhængige af at gå. I det globale syd har mange kvinder ikke råd til noget transportmiddel på grund af deres økonomiske situation, deres rolle som omsorgspersoner og sikkerhedsproblemer. Tilgængelighed er en anden bekymring, f.eks. for kvinder med børn, ældre eller personer med handicap, mens personlig sikkerhed i forbindelse med transport også ofte er en bekymring for LGBTIQ+-personer. At forstå disse (Intersektionelle) kønnede dynamikker sammen med de bredere miljøpåvirkninger af transport er afgørende for at udvikle effektive politikker og initiativer til at afbøde klimaforandringer og fremme lige adgang til transportressourcer.

Vejtrafikken er den primære bidrager til CO₂-udledningen i transportsektoren. Da mænd overvejende bruger biler og motorcykler, resulterer deres rejsemønstre i højere energiforbrug og CO₂-udledning sammenlignet med kvinder. Forskning i Europa viser, at kvinder udviser større miljøbevidsthed, især hvad angår brug af biler. Ud fra et klimaretfærdighedssynspunkt er det bydende nødvendigt at reducere vejtransporten. Mens fjerntliggende landområder i det globale syd kan drage fordel af forbedrede vejforbindelser (f.eks. bedre adgang for piger og kvinder til uddannelse, sundhedstjenester eller til afsætning af landbrugsprodukter), er byplanlæggere i

Credit: Joey Lu

det globale nord fortalere for tættere bebyggelser for at reducere transportbehovet. At koncentrere bosætning i landsbyer og byer understøtter kollektive transportløsninger og fremmer muligheden for transport til føds, hvilket er til gavn for kvinder og personer med omsorgsansvar.

Kvinder og transport: Fra ulønnet omsorgsarbejde til sikkerhedsbekymringer

På verdensplan står kvinder for tre fjerdedele af det ulønnede omsorgsarbejde, hvilket fører til mere komplekse rejsemønstre for kvinder sammenlignet med mænd. Kvinder foretager ofte kortere ture, men med flere opgaver, som f.eks. at køre børn i skole, mens de løber ærinder eller hjælper familiemedlemmer med nedsat mobilitet. Men de eksisterende transportnetværk imødekommer primært pendlernes behov og overser kvinders behov for flere ture uden for myldretiden. Desuden har bekymringer om personlig sikkerhed stor indflydelse på kvinders mobilitetsvalg. Frygt for sexchikane og overfald får kvinder til at prioritere mere sikre transportmuligheder, selv om de er mere tidskrævende. Det forværrer tidspresset og "tidsfattigdommen" for kvinder med ulønnet omsorgsansvar.

Der er markante kønsforskelle i brugen af cykler og nye fælles mobilitetsmuligheder i Europa. Forskning viser, at mænd cykler betydeligt mere end kvinder, og at kvinders mindre brug af cykler i høj grad tilskrives bekymringer om trafikssikkerhed. På samme måde har mænd en tendens til at bruge nye mobilitetstjenester som e-scootere og delebiler mere end kvinder. Barrierer for kvinders brug af disse tjenester omfatter bekymringer om sikkerhed (f.eks. at dele køretøjer med fremmede), tilgængelighed, kompleksitet (f.eks. besværlige registreringsprocesser), omkostninger og begrænset mulighed for transport af børn og bagage. Delecycler og e-scootere er ofte uegnede til at transportere børn, ekstra passagerer, klapvogne, bagage eller indkøbsposer. Desuden synes designet af disse tjenester ofte at være maskulint orienteret, hvor faktorer som vægten af

cykler eller e-scootere udgør udfordringer for kvinder i forhold til manøvredygtighed.

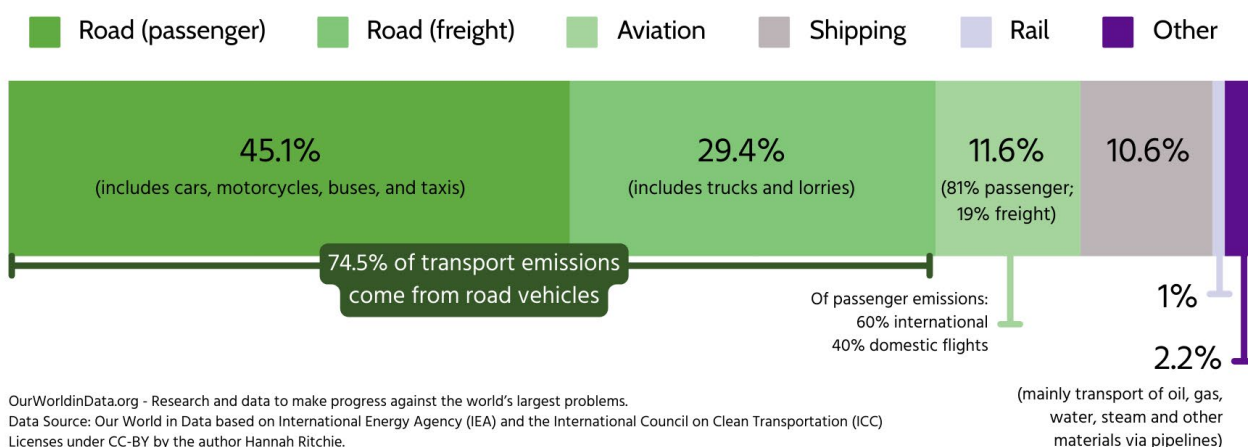
Mangel på intersektionelle overvejelser i den europæiske grønne aftale

Den europæiske grønne pagt har til formål at reducere nettoudledningen af drivhusgasser med mindst 55 % inden 2030, og "strategien for bæredygtig og intelligent mobilitet" (SSMS) er en vigtig komponent. Mens strategien anerkender kønsbestemte beskæftigelseskløfter, mangler den forslag til at integrere ligestilling mellem kønnene i mobilitets- og transportpolitikker og undlader at tage fat på sikkerhedsproblemer for sårbare personer, der bruger kollektiv transport eller arbejder i transportindustrien. Desuden hævder kritikere, at aftalen i for høj grad prioriterer individuel mobilitet ved at fremme elbiler frem for kollektiv transport. Denne tilgang forværrer miljøskader på grund af øget efterspørgsel efter råmaterialer som mineraler og sjældne jordarter til elektronisk udstyr og batterier. Strategiens vægt på mænds og middelklassens mobilitetsmønstre og neokolonial ekstraktivisme fastholder yderligere uligheder og miljøforringelser.

Jernbaner spiller en vigtig rolle i både gods- og passagertransport over længere afstande og bidrager kun med 1 % til udledningen af drivhusgasser inden for transportsektoren, hvilket gør dem meget bæredygtige. På trods af dette står mange lande over for udfordringer med at vedligeholde og forbedre jernbaneinfrastrukturen på grund af de seneste årtiers prioritering af vejtransport og luftfart. Det er også vigtigt at bemærke, at jernbane-transport har en lavere kønsforskel i brugen sammenlignet med alle andre transportformer. Ikke desto mindre udgør de vedvarende prisforskelle en betydelig barriere for tilgængelighed, især for kvinder og marginaliserede grupper. Prioritering af investeringer og politiske initiativer, der styrker jernbaneinfrastrukturen og samtidig fjerner skadelige subsidier eller skattefritagelser af f.eks. a flybrændstof er nøglen til at opbygge bæredygtig transport.

Global CO2 emissions from transport

This is based on global transport emissions in 2018, which totalled 8 billion tonnes CO2. Transport accounts for 24% of CO2 emissions from energy.

Anbefalinger

- ⇒ EU og medlemsstaterne bør prioritere bæredygtige og retfærdige kollektive transportmuligheder, der tilgodeser kvinders og andre underservicerede gruppers forskellige behov ved at integrere en kønsresponsiv tilgang udformningen af politikken.
- ⇒ Politikere og beslutningstagere på både regeringsniveau og i den private sektor bør arbejde for at øge kvinders repræsentation i transport- og mobilitetssektoren og samtidig øge kvinders og omsorgspersoners meningsfulde deltagelse i udviklingen af klima- og transportpolitik.
- ⇒ EU og medlemslandene bør omdirigere offentlige investeringer og tilskud fra miljøskadelig transportinfrastruktur til renere kollektive mobilitetsløsninger.
- ⇒ Regeringerne bør fremme bæredygtigt forbrug baseret på makroøkonomiske politikker, der fremmer genbrug af materialer og mindsker den overdrevne globale transport af varer og olie. En del af disse politikker er handelspolitikker baseret på menneskerettigheder, miljøstandarder og feministisk social retfærdighed. EU og medlemsstaterne bør sikre rimelige løn- og arbejdsvilkår samt strenge miljøstandarder for at fremme mere bæredygtige produktions-, transport- og forbrugscykluser.

Credit: UN-Habitat, Cairo

Kvinders erfaringer med Cairos offentlige transportsystem

“Undersøgelserne peger på en række udfordringer for kvinder, herunder uregelmæssig service, overbelægning og konstant risiko for sexchikane. Deltagerne opfordrede til at udvide udbuddet af offentlige transportmidler for at afhjælpe overbelægning og forbedre pålideligheden. Der er brug for klagesystemer for at sikre, at gerningsmændene bliver stillet for retten. Sikre, universelt tilgængelige fortove med tilstrækkelig belysning og butiksfacader, der giver en ‘øje på gaden’-effekt, er nødvendige for at forbedre sikkerheden under gåturen til stoppesteder og stationer for offentlig transport.” (UN-Habitat, 2021)

Uformel transport: Kvinders forsømte mobilitetsbehov

“Private kollektive transporttjenester (...) giver stor dækning til en lav pris. Privat kollektiv transport er ofte den eneste tilgængelige service og tilbyder relativt korte gåafstande fra oprindelse til destination. På trods af nødvendigheden af disse tjenester er den private transport uden for regeringens kontrol og har kun lidt eller ingen regulering, hvilket bidrager til skiftende priser, slappe sikkerheds-, arbejds- og miljølove og alt for centraliserede og overbelastede ruter. Ligesom offentlige transporttjenester er private transporttjenester ofte blinde overfor kvinders komplekse mobilitetsbehov, som går ud over en rask mands. Kvinders rejser er mindre lineære og involverer ofte flere stop end mænds, f.eks. for at aflevere børn i skole, se til ældre forældre eller udføre huslige pligter. Desuden er kvinder mere afhængige af fodgængerruter, og de er mere tilbøjelige til at bruge offentlig transport uden for myldretiden. Kvinder har også mindre adgang til private køretøjer og har sjældnere kørekort end mænd. Endelig rapporterer kvinder også om regelmæssige hændelser med sexchikane og overfald på populære transportmidler.” (Baskin, 2023)

Credit: Jeffrey Czum

Gør (kvindelige) omsorgsorienterede værdier til normen

“Det skal nøje overvejes, hvordan kvinders interesser og behov kan imødekommes uden at fremme ikke-bæredygtige transportmidler. I de industrialiserede lande er et afgørende spørgsmål, hvordan man kan gøre kvinders mere miljøvenlige adfærd til et benchmark for alle - hvordan man kan støtte en sådan adfærd i stedet for at hæmme den og tvinge kvinder til at adoptere mandlig adfærd.” (GenderCC).

Co-funded by
the European Union

Forfatter: Claudia Thallmayer (WIDE Austria)

Redigering: Birgitte Hjerrild (KULU-Women and Development) & Emma Rainey (WIDE+)

Grafisk design: Stephanie Höglund (WIDE+)

Finansieret af Den Europæiske Union. Synspunkter og holdninger, der kommer til udtryk, er udelukkende forfatterens/forfatterernes og er ikke nødvendigvis udtryk for Den Europæiske Unions eller Det Europæiske Forvaltningsorgan for Uddannelse og Kulturs (EACEA) officielle holdning. Hverken den Europæiske Union eller EACEA kan holdes ansvarlig herfor.

Bibliografi

Badran, A., Mousallem, S., Sabek, Y., Mimano, C., Kost, C., Sorour, M., & El Deeb, N. (2021). A study on gender equity in Greater Cairo's public transport system. UN-Habitat & ITDP. <https://unhabitat.org/sites/default/files/2023/05/gender-report-221130-.pdf>

Baskin, A. (2023). Inequality in Cities: The Power of Data – Making Transport Systems in Africa More Equitable. URBANET. <https://www.urbanet.info/data-transport-systems-africa-equitable/>

European Commission. Women in Transport – EU Platform for Change. https://transport.ec.europa.eu/transport-themes/social-issues/equality-and-attractiveness-transport-sector/equality/women-transport-eu-platform-change_en

GenderCC. Transport, gender and climate change. <https://www.gendercc.net/gender-climate/transport.html>

Heffernan, R., Heidegger, P., Köhler, G., Stock, A., & Wiese, K. (2021). A Feminist European Green Deal. Towards an Ecological and Gender Just Transition. Friedrich-Ebert-Stiftung. <https://library.fes.de/pdf-files/iez/18990.pdf>

IEA. Transport. <https://www.iea.org/energy-system/transport>

ILO. (2013). Women in the Transport Sector. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_dialogue/---sector/documents/briefingnote/wcms_234882.pdf

Kendziorra, J., Barmann, M.N., Witee, A.T., & Kusanke, K. (2023). Gender and Mobility – A Literature Review on Women's (Non-)Use of Shared Mobility Services. Wirtschaftsinformatik 2023 Proceedings, 56(273). <https://aisel.aisnet.org/wi2023/56>

Ramboll. (2021). Gender and (smart) mobility. Green Paper. https://www.tinngo.eu/wp-content/uploads/2021/04/Gender-and-mobility_report.pdf

Ritchie, H. (2020). Cars, planes, trains: where do CO2 emissions from transport come from? OurWorldInData.org. <https://ourworldindata.org/co2-emissions-from-transport>

Viswanath, K. (2023). Achieving a Better Future with Gender-Inclusive Transport and Mobility. SLOCAT Partnership. <https://slocat.net/achieving-a-better-future-with-gender-inclusive-transport-and-mobility/>

Women in Mobility. (2021). Female Mobility. <https://www.womeninmobility.org/femalemobility-en>

Om projektet

"Køn og klimaretfærdighed: Knowledge for Empowerment" med akronymet "COPGendered" er et EU-finansieret projekt under Erasmus+-programmet, som startede i december 2022 og løber i tre år. Projektet ledes af WIDE+ og et transnationalt konsortium bestående af syv førende partnere, herunder Gender CC, WIDE Austria, GADIP, KULU Women and Development, Mundubat og CSCD. Det primære mål er at udstyre de studerende med værktøjer, viden og metoder til at forstå og håndtere de kritiske forbindelser mellem ulighed mellem kønnene og klimakrisen.

Dette briefingpapir er en del af en serie papirer, der dykker ned i specifikke temaer om sammenhængen mellem køn og klimaretfærdighed. Dette omfatter følgende briefingpapirer:

- Køn og klimaretfærdighed
- Klimaretfærdighed, køn og energi
- Klimaretfærdighed, køn og LGBTIQ
- Køn og migration på grund af klima
- Klimaretfærdighed, køn og ekstraktivisme

Du kan læse mere om COPGendered-projektet på: <https://wideplus.org/copgendered-project/>

Mundubat

Køn og migration på grund af klima

Der findes forskellige migrationsmønstre, som omfatter både korte og lange afstande, og disse mønstre påvirker mænd, kvinder og kønsminoritetsgrupper forskelligt. De igangværende klimakriser fungerer som en katalysator for personer i sårbare situationer, der søger alternative levevilkår. Dette briefingpapier forklarer, hvordan klimabeatinget migration fører til forskellige mønstre for mænd og kvinder, fremhæver de grundlæggende årsager og giver eksempler på kvinders lederskab og anbefalinger.

International Organisation of Migration (IOM) definerer "migration" som et paraplybegreb, der ikke er defineret i international lovgivning, men som afspejler den almindelige forståelse af en person, der flytter væk fra sit sædvanlige opholdssted, hvad enten det er inden for et land eller over en international grænse, midlertidigt eller permanent, og af forskellige årsager.

Migration på grund af klima er kontekstspecifik og skyldes en lang række faktorer, der er påvirket af uligheder mellem kønnene, hvilket yderligere påvirker marginaliserede grupper. Under katastrofer er det fx ofte kvinder og piger, der bliver uforholdsmæssigt hårdt ramt og efterladt for at tage sig af familiemedlemmer. Det er vigtigt at anskue dette spørgsmål ud fra et intersektionelt perspektiv, hvor man anerkender det komplicerede samspil mellem forskellige køn og andre faktorer som klasse, race, alder, etnicitet eller handicap. Der bør laves meget mere forskning og indsamles data, der gør disse krydsninger synlige, ikke kun for mænd og kvinder, men også for LGBTQI-personer.

Hvad er migration på grund af klima?

To primære klimadynamikker bidrager til migration: 1) begivenheder, der indtræffer langsomt, som fx vedvarende tørke og stigende havniveau, og 2) begivenheder, der indtræffer hurtigt, som fx orkaner. I førstnævnte tilfælde mister folk gradvist deres levebrød, hvilket

medfører et langsomt, men støt behov for at flytte, mens sidstnævnte kræver øjeblikkelig evakuering i forbindelse med pludselige katastrofer. På trods af de klimarelaterede begivenheders historiske eksistens har menneskeskabte klimaforandringer øget deres hyppighed og intensitet.

Et illustrativt eksempel på det komplekse forhold mellem klima og kønnet migration er tydeligt i forbindelsen mellem konflikter og klimaforandringer, da sidstnævnte bidrager til optrapningen af voldelige konflikter, hvilket fører til mere (seksuel) kønsbaseret vold. Lige så vigtigt er det omvendte forhold - klimasårbarhed i konflikttider. Under konflikter påtager kvinder sig ofte omsorgsroller i stedet for kamproller, og de møder unikke udfordringer, der fører til særlige migrationsmønstre. Disse forskellige migrationsmønstre opstår i krydsfeltet mellem kultur og sociale relationer. Samfundsnormer og -forventninger, der værdsætter kvinders omsorgsroller, begrænser dem til bestemte rum og roller. Det skaber en cyklus, hvor kvinders begrænsede mobilitet både bliver en årsag til og en konsekvens af deres kønsdefinerede samfundsroller. På trods af disse udfordringer viser FN-data, at kvinder på verdensplan udgør næsten halvdelen (48,1 %) af de globale migranter, en tendens, der har været gældende i næsten seks årtier. Mens mænd og kvinder ikke adskiller sig væsentligt i de samlede migrationsstrømme, er der fortsat betydelige regionale forskelle på tværs af kloden.

At navigere på migrationsruter: Udfordringer, som kvinder står over for

Kvinder, der foretager migrationsrejser, står over for et særligt sæt af sårbarheder, der skyldes sammenfaldet af faktorer som køn, alder, handicap, etnicitet eller race og forældrestatus. Midt i disse krydsfelter støder de konsekvent på øgede risici for deres sikkerhed og

velbefindende. Det udsætter dem for forskellige former for vold, udnyttelse og misbrug, der omfatter ting som menneskehandel, sexchikane og tvangsarbejde. Desuden forværrer utilstrækkelig adgang til kritiske ressourcer de udfordringer, som kvinder på migrationsrejser står over for. Dette omfatter den begrænsede tilgængelighed til sanitære faciliteter, hygiejneprodukter, seksuel og reproduktiv sundhedspleje samt generelle sundhedsydelse. Disse mangler intensiverer deres usikre situation og påvirker både deres fysiske helbred og generelle velbefindende. Fraværet af kønsspecifikke tjenester og ressourcer langs migrationsruterne skaber barrierer for kvinder, der søger husly, mad, sundhedspleje og juridisk bistand, der er skræddersyet til deres specifikke behov. Denne ulige adgang øger ikke kun deres sårbarhed over for misbrug, men fastholder og øger også ulempe og uligheds cyklusser.

Afkolonisering af narrativet og styrkelse af kvinder

Klimakrisen påvirker i uforholdsmæssig grad samfund, der er formet af kønnede magtforhold, hvilket fører til særlige udfordringer for kvinder og piger og LG-BTQI-personer i forbindelse med tilpasning og migration på grund af klima. For at forstå disse kønnede aspekter er det nødvendigt at fokusere på patriarkalske magtstrukturer. Kvinder er ikke sårbare i sig selv, men bliver det på grund af disse strukturer, der påvirker kvinder på alle mulige områder, herunder begrænset adgang til offentlige tjenester (ikke kun sundhedstjenester), reducerede uddannelsesmuligheder og formindskede ejendomsrettigheder og formel beskæftigelse. Hvis man vil gøre noget ved disse magtstrukturer, er det

nødvendigt at forholde sig til de meget ulige magtforhold mellem det globale nord og det globale syd, som ikke er naturlige, men snarere en del af et globalt system, der favoriserer nogle få privilegerede. En dekolonial feministisk optik er afgørende, når man undersøger samspillet mellem kvinders rettigheder, klimaspørgsmål og migration.

I diskussioner om køn og klimabetinget migration er det afgørende at understrege, at kvinder er forandringsagenter. De spiller en afgørende rolle i katastrofeberedskabet og sikrer ofte familiens overlevelse gennem deres modstandsdygtighed og evne til at løse problemer. Deres deltagelse i beslutningsprocesser fører til mere klimavenlige og inkluderende resultater. På trods af betydningen af dette krydsfelt er det stadig småt med forskning og offentlige midler, der er dedikeret til køn, klima og mobilitet. I betragtning af at køn og migration som følge af klimaforandringer er kontekstspecifikke, er der et presserende behov for flere midler til sammenhængen, samtidig med at der anvendes en intersektionel linse i kønsanalyser. Det er afgørende at anvende både en empowerment- og en dekolonial tilgang, så kvinder kan deltage aktivt i diskussioner i stedet for at være passive subjekter. Etablering af en juridisk ramme for beskyttelse er afgørende for at beskytte enkeltpersoner, der står over for klimakatastrofer. På nuværende tidspunkt er der mangel på passende globale instrumenter, der imødekommer behovene hos dem, der er berørt af klimakrisen, især dem, der ikke har bidraget til problemet.

Anbefalinger

- De europæiske lande og EU skal afsætte midler til afbødning af klimaforandringer, tilpasning og håndtering af tab og skader. Denne klimafinansiering bør prioritere kønsfølsomhed, inddrage kvinder i beslutningsprocesser og imødekomme deres specifikke behov. Når projekter implementeres, skal de være inkluderende og sigte mod at ændre uligheden mellem kønnene på lang sigt.
- De europæiske lande og EU bør opretholde en ansvarlighedspolitik for virksomheder og sikre, at de overholder menneskerettighedsstandarder og miljøbeskyttelsesforanstaltninger. Det kræver stærkere regulering end den, EU vedtog i 2024.
- Der er et presserende behov for at udvikle menneskerettighedsbaserede migrationspolitikker på nationalt, regionalt og globalt niveau for at håndtere migrationens kompleksitet med en rettighedscentreret tilgang. Dette omfatter at vende en igangværende modreaktion på menneskerettigheder og værdighed i asylpolitikker i mange europæiske lande.

Spotlight på kvinders oplevelser - FIJI

På CSW67 (2023) delte kvinder fra Fiji deres perspektiv fra klimakatastrofernes frontlinje. De hævdede, at nogle kvinder er hjemme og laver mad og tager sig af lokalsamfundet, mens andre er involveret i det umiddelbare katastrofeberedskab. Når de befinder sig forskellige steder, forsøger de at holde forbindelsen, hvilket ofte er svært på grund af mangel på energi, telekommunikation eller internet. "Man kan skrike for at hjælpe hinanden", sagde en af dem. Bedre adgang til information om oversvømmelser og vejrforhold ville også hjælpe dem, så de kunne holde deres børn hjemme i tilfælde af en advarsel. I øjeblikket er der høje dødsrater på grund af drukning, da vinduet til at reagere i nødstilfælde er meget lille. Gruppen af kvinder på CSW opfordrede til uddannelse og træning i teknologier, men også til viden om, hvordan man handler i tilfælde af chikane, samt viden og handlemuligheder om lovgivningsmæssige rettigheder og politikker.

(Isabella Szukits)

Credit: [Maggie Boyle, Department of Foreign Affairs and Trade - Wikimedia Commons, CC 2.0-licens](#)

Spotlight på kvinders oplevelser - GUATEMALA

Et casestudie om Guatemala og klimamobilitet fra 2022 viser, at virkningen af naturkatastrofer i uforholdsmæssig grad påvirker sårbare grupper, herunder ældre, kvinder (især oprindelige kvinder), børn og dem, der bor i fattige landområder. Desuden er det blevet rapporteret, at seks ud af ti kvinder, der migrerer, oplever voldtægt under deres rejse, og at piger, der rejser alene, og LGBTQI+-personer har en øget risiko for at blive udsat for menneskehandel.

(Universitetet i Bologna: Beyond Panic? 2022)

Credit: [UN Women/Ryan Brown - Flickr, CC 2.0-licens](#)

Forfatter: Isabella Szukits

Redigering: Gea Meijers (WIDE+) & Emma Rainey (WIDE+)

Grafisk design: Stephanie Höglund (WIDE+)

Finansieret af Den Europæiske Union. Synspunkter og holdninger, der kommer til udtryk, er udelukkende forfatterens/forfatternes og er ikke nødvendigvis udtryk for Den Europæiske Unions eller Det Europæiske Forvaltningsorgan for Uddannelse og Kulturs (EACEA) officielle holdning. Hverken den Europæiske Union eller EACEA kan holdes ansvarlig herfor.

Forkortelser

CSW - Commission on the Status of Women / Kvindekommission samlinger   LGBTQI - lesbiske, bøsser, biseksuelle, transkønnede, queer og interseksuelle

Bibliografi

Ballew, M., Marlon, J., Leiserowitz, A., & Maibach, E. (2018). Gender Differences in Public Understanding of Climate Change. Yale Program on Climate Change Communication. <https://climatecommunication.yale.edu/publications/gender-differences-in-public-understanding-of-climate-change/>

Buhaug, H. (2022). Armed conflict and climate change: how these two threats play out in Africa. ReliefWeb. <https://reliefweb.int/report/world/armed-conflict-and-climate-change-how-these-two-threats-play-out-africa>

Climate and Migration Coalition. Getting started - Our 20-minute introduction to climate change and migration. <https://climatemigration.org.uk/getting-started-climate-migration/>

Giacomelli, E., Iori, E., Villani, S., Musarò, P., Vittuari, M., Borraccetti, M., & Magnani, E. (2022). Fallstudienbericht: Beyond Panic? Senegal, Guatemala, Kambodscha, Kenia – Kurzfassung. Südwind. https://www.suedwind.at/fileadmin/user_upload/suedwind/Themen/Klima/Suedwind_Fallstudienbericht_Kurzfassung_2022_final.pdf

Hunt, E. (2020). The eco gender gap: why is saving the planet seen as women's work? The Guardian. <https://www.theguardian.com/environment/2020/feb/06/eco-gender-gap-why-saving-planet-seen-womens-work>

IOM. IOM Definition of "Migrant". <https://www.iom.int/about-migration>

IOM. Environmental Migration. <https://environmentalmigration.iom.int/environmental-migration>

Lama, P., Hamza, M., & Wester, M. (2021). Gendered dimensions of migration in relation to climate change. Climate and Development, 13(4): 326-336. <https://doi.org/10.1080/17565529.2020.1772708>

Migration Data Portal. Gender and migration. <https://www.migrationdataportal.org/themes/gender-and-migration>

Murfet, T., & Baron, R. (2020). An Unequal Emergency: CARE Rapid Gender Analysis of the Refugee and Migrant Crisis in Colombia, Ecuador, Peru and Venezuela. CARE. <https://reliefweb.int/report/colombia/unequal-emergency-care-rapid-gender-analysis-refugee-and-migrant-crisis-colombia>

Pearson, A., Ballew, M., Naiman, S., & Schuldt, J. (2017). Race, class, gender and climate change communication. Oxford Encyclopedia of Climate Change Communication. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228620.013.412>

Tagliapietra, S., & Lenaerts, K. (2022). Climate migration: what do we really know? Bruegel. <https://www.bruegel.org/blog-post/climate-migration-what-do-we-really-know>

UNDP. (2023) What does gender equality have to do with climate change? <https://climatepromise.undp.org/news-and-stories/what-does-gender-equality-have-to-do-climate-change>

UN Women. (2022). Explainer: How gender inequality and climate change are interconnected. <https://www.unwomen.org/en/news-stories/explainer/2022/02/explainer-how-gender-inequality-and-climate-change-are-interconnected>

World Meteorological Organization. (2023). Climate change and heatwaves. <https://wmo.int/content/climate-change-and-heatwaves>

Zainulbhai, H. (2015). Women, more than men, say climate change will harm them personally. Pew Research Center. <https://www.pewresearch.org/short-reads/2015/12/02/women-more-than-men-say-climate-change-will-harm-them-personally/>

Zickgraf, C. (2021). Climate change, slow onset events and human mobility: reviewing the evidence. Current Opinion in Environmental Sustainability, (30): 21-30. <https://doi.org/10.1016/j.cosust.2020.11.007>

Om projektet

"Køn og klimaretfærdighed: Knowledge for Empowerment" med akronymet "COPGendered" er et EU-finansieret projekt under Erasmus+-programmet, som startede i december 2022 og løber i tre år. Projektet ledes af WIDE+ og et transnationalt konsortium bestående af syv førende partnere, herunder Gender CC, WIDE Austria, GADIP, KULU-Women and Development, Mundubat og CSCD. Det primære mål er at udstyre de studerende med værktøjer, viden og metoder til at forstå og håndtere de kritiske forbindelser mellem ulighed mellem kønnene og klimakrisen.

Dette briefingpapier er en del af en serie papirer, der dykker ned i specifikke temaer om sammenhængen mellem køn og klimaretfærdighed. Dette omfatter følgende briefingpapirer:

- Køn og klimaretfærdighed
- Klimaretfærdighed, køn og energi
- Klimaretfærdighed, køn og LGBTIQ
- Klimaretfærdighed, køn og transport
- Klimaretfærdighed, køn og ekstraktivism

Du kan læse mere om COPGendered-projektet på: <https://wideplus.org/copgendered-project/>

Klimaretfærdighed, køn og ekstraktivisme

Der er forbindelser mellem ekstraktivisme, storstilet (mega-)udvinding af naturressourcer som mineraler, olie eller gas, kønsbaseret ulighed i ressourceadgang og -kontrol, modstridende arealanvendelse og flere ressource-transaktioner i samme område. På samme måde fordeles gevinster og forpligtelser på socialt forskellige måder, og det er primært virksomheder i det globale nord, der nyder godt af dem. I lighed med tidligere kolonipraxis er grupper i landdistrikterne og oprindelige folk i det globale syd - især kvinder - uforholdsmæssigt hårdt ramt.

Hvad er ekstraktivisme?

Naturressourcer som olie, gas eller mineraler udvindes ofte i regioner, der er perifere i forhold til den globale økonomi, og eksporteres som råmaterialer til andre dele af verden, hvor de videreføres og sælges. Dette bliver muligt gennem en international styring af finansielle og økonomiske politikker, som fx frihandelsaftaler.

Ekstraktivisme er indlejret i logikken om at gøre naturen til en vare. Mens afbrænding af fossile brændstoffer som energikilder er hovedårsagen til den globale opvarmning, bidrager udvindingsprocesserne også væsentligt. En undersøgelse, der vurderede den samlede udledning af drivhusgasser fra minesektoren (der tog 65 mineralske materialer i betragtning), anslog, at den tegnede sig for 15 % af drivhusgasudledningen i 2020. Dette skøn omfatter ikke udledningen fra milliarder af tons sand- og grusudvinding og de betydelige mængder vand, der udvindes.

Udvinding og brug af fossile brændstoffer som energikilder spiller en central rolle i den globale opvarmning og nutidens klimakrise. EU har godkendt en række politiske initiativer, kaldet "Green Deal", hvor man har

forpligtet sig til at udfase brugen af fossil energi og blive "klimaneutral" inden 2050. Men produktionen af både elbiler og solpaneler kræver også brug af mineraler og sjældne jordarter, som skal importeres fra udlandet. Til elbilernes batterier skal der fx. bruges litium foruden kobolt, grafit, nikkel og mangan. I mellemtiden er elektronikindustrien (mobiltelefoner, computere, smarte enheder) en betydelig slutbruger af tin, kobolt, platinmetaller og andre metaller og sjældne jordarter, såsom tantal, guld, palladium, sølv og kobber.

Kønsrelaterede påvirkninger og indbyrdes sammenhænge af ekstraktivisme

Et fælles træk ved ekstraktivisme er de massive økologiske omkostninger, negative sundhedseffekter og fordrivelse af mennesker. Mennesker, der bor i nærheden af store udvindingsindustrier, bærer disse omkostninger, idet de konfronteres med vandknaphed, forurenede vand og luftforurening, og kvinder – der på grund af deres socialt tildelte rolle som omsorgspersoner - også får øgede plejeopgaver. For eksempel kommer et sjældent mineral som litium fra nogle få lande, herunder "liti-umtrekanten" i højlandet i Bolivia, Chile og Argentina, hvor der bruges en enorm mængde vand på udvinding i allerede meget tørre områder, hvilket fører til, at lokalsamfundene mister deres levebrød og traditionelle måder at leve på.

Udvinding har direkte konsekvenser for sundheden, især for kvinders og pigers reproduktive sundhed, mens stigende fattigdom og fødevarerusikkerhed påvirker [mødres og nyfødtes sundhed](#). Effekter som tab af indkomst og ressourcer, fordrivelse og humanitær krise kan resultere i øget kønsbaseret vold, herunder sexhandel og skadelig praksis som tidlige ægteskaber

og tvangsægteskaber. Virkningerne af ekstraktivisme er langvarige. De mange trusler fra minedrift svækker også marginaliserede befolkningsgruppers evne til at tilpasse sig klimaforandringer og andre miljøbelastninger.

Minedrift er en mandsdomineret sektor, hvor kvinder spiller en mindre rolle som ansatte, ofte uformelt i udkanten af mineområderne, med manglende sikkerhedsforanstaltninger og i lavtlønnede aktiviteter. Koncentrationen af en mandlig arbejdsstyrke i minedrift og i den (tilknyttede) transportsektor går hånd i hånd med øget seksuel udnyttelse af kvinder og piger, sundhedsrisici (som HIV) og kønsbaseret vold.

Stridigheder om adgang til ressourcer og statens rolle

Postkoloniale lande, der er rige på ressourcer, konfronteres ofte med en "ressourceforbandelse", men ikke udelukkende. Det betyder, at disse lande er meget udsatte for korrupsion, mangel på god regeringsførelse og manglende diversificering af økonomien. Det resulterer ofte i slappe miljøregler og skatteunddragelse, som påvirker udbuddet af offentlige tjenester - afgørende for kvinders sundhed, uddannelse og reduktion af ulønnet omsorgsarbejde. Minedrift udført af virksomheder med licens kan eksistere side om side med en stor uformel minesektor, hvor sikkerheds- og arbejdsstandarder har tendens til at være endnu lavere. Kampe om adgang til ressourcer er forbundet med den tilbagevendende tilegnelse af nye områder på den ene side og fratagelse af - ofte oprindelige folks - jord på den anden side.

Der opstår ofte mangefacetterede konflikter mellem udvindingsvirksomheder, statslige organer, ikke-statsli-

ge organisationer, miljømæssige og sociale bevægelser og lokalbefolkningens heterogene grupper. Disse konflikter handler ofte om behovet for at udfordre autoriteten til at træffe beslutninger om, hvordan miljøet skal bruges, hvordan fordelene og byrderne ved udvinding skal fordeles, og hvem der bærer ansvaret for de deraf følgende skader. Asymmetriske magtforhold giver virksomhederne gode muligheder for at handle med lokale ledere. Desuden fører ekstraktivisme ofte til militarisering og sikkerhedsproblemer på udvindingsstederne og i regionerne. Lokale protester mod udnyttelse af arbejdskraft, miljøskader og sundhedsmæssige konsekvenser bliver ofte kraftigt undertrykt.

Kvinders modstand mod udnyttende ekstraktivisme

Køns- og klimaretfærdighed i forbindelse med udvinding betyder en retfærdig fordeling af fordele og byrder, men også at der tages hensyn til de forskellige interessenters repræsentation i forskellige beslutningsfærer. Kvinder og piger lider historisk set under systemisk diskrimination, der stammer fra de stereotyper og differentierede sociale, økonomiske og politiske roller, som de tildeles i kulturer og samfund over hele verden, og de er derfor mindre repræsenteret i beslutningsprocesserne. Kvinder står over for de værste konsekvenser af en neoliberal udvindingsdagsorden. Men kvinder engagerer sig også i modstanden mod udvinding, træder ud af de traditionelle kønsroller og bliver ledere i bevægelser, der bekæmper destruktiv udvinding.

Anbefalinger

- Implementere CEDAW artikel 14 i nationale og internationale (handels)politikker om kvinders, der bor i landområder, ret til at deltage i udarbejdelsen og gennemførelsen af udviklingsplanlægning på alle niveauer og nyde passende levevilkår, især hvad angår bolig, sanitet, elektricitet og vandforsyning, blandt andet.
- Implementere ILO-konvention 169 i nationale og internationale (handels)politikker om oprindelige folks rettigheder, et internationalt juridisk instrument, der omfatter retten til at blive hørt om spørgsmål, der påvirker deres landområder, territorier og ressourcer.
- Regeringerne skal integrere rettighederne for kvinder, børn, LGBTQI+-personer, mennesker med handicap, minoriteter, oprindelige folk og andre grupper, der udsættes for intersektionel diskrimination, i nationale og internationale klimaforandringsstrategier og udvindingspolitikker. Menneskers rettigheder må ikke gå på kompromis med virksomheders ret til at tjene penge.

Credit: [Sosialistisk Ungdom via Flickr](#), CC 2.0-licens

“Udvinding er gennem tiden ikke sket uden

modstand. For eksempel har nigerianske kvinder gjort modstand mod olieudvinding i Nigerdeltaet i op til 70-80 år nu. I Marikana (Sydafrika) protesterede kvinder, da 34 minearbejdere blev myrdet af politiet, fordi de strejkede for en anstændig løn. Kvinder, der er berørt af kuludvinding i Sydafrika, har gjort modstand; kvinder i fredsbevægelsen i Nigerdeltaet; kvinder, der kæmper mod olieudvinding på ekstremt ulige vilkår.”

(Samantha Hargreaves, WoMin)

Denne historie begyndte i 2017, da lokalbefolkningen i en region, der er kendt som “Bulgariens kornkammer”, fandt ud af, at en virksomhed havde en investeringsplan for gasefterforskning i regionen. Metoden til efterforskning og udvikling af gasfelterne blev eufemistisk kaldt “horizontal boring” i den dokumentation, der blev indsendt til de relevante regeringsinstitutioner. Specialisters nærmere gennemlæsning afslører, at den fulde beskrivelse af metoden falder sammen med “fracking”. Uafhængige ekspertvurderinger viste, at en sådan efterforskning og dermed gasudvinding ville føre til radioaktiv og kemisk forurening af jord, vand og luft samt forurening af Varna-søen og den nordlige Sortehavskyst. I slutningen af 2017 blev der afholdt en folkeafstemning i regionen, og over 97 % af dem, der stemte, var imod en sådan investering. De første udtalelser fra de relevante institutioner var negative og tillod ikke virksomheden at påbegynde efterforskningen. Siden 2018 er der blevet lagt sag an mod de institutioner, der udstedte de relevante forbud, og virksomheden har også lagt sag an mod embedsmændene selv for at skræmme og indgyde frygt hos alle, der forsøger at konfrontere dem. Ved hjælp af forskellige administrative kneb i forbindelse med retssager og en hær af højt betalte advokater har investorfirmaet forsøgt at nå sine mål uden at tage hensyn til menneskers liv og helbred. Tre modige kvinder førte an i den vellykkede kamp mod investoren - Dr. Donna Pickard fra Sofia, ph.d. i sociologi og ejer af jord i en landsby i regionen, Ivanka Kazakova, et individuelt medlem af initiativkomiteen “For et rent Bulgarien”, og Ayden Yaiya, beboer i en lokal landsby og økologisk honningproducent.

Credit: [Rick Hurdle via Flickr](#), CC 2.0-licens

Forfattere: Stanimira Hadjimitova (CSCD), Janine Wurzer (WIDE Autriche), Sarai Martin (Mundubat), & Gitte Pedersen (KULU - WOMEN and DEVELOPMENT)

Redigering: Gea Meijers (WIDE+) & Emma Rainey (WIDE+)

Grafisk design: Stephanie Höglund (WIDE+)

Finansieret af Den Europæiske Union. Synspunkter og holdninger, der kommer til udtryk, er udelukkende forfatterens/forfatternes og er ikke nødvendigvis udtryk for Den Europæiske Unions eller Det Europæiske Forvaltningsorgan for Uddannelse og Kulturs (EACEA) officielle holdning. Hverken den Europæiske Union eller EACEA kan holdes ansvarlig herfor.

Forkortelser

CEDAW - FNs Kvindekonventionen/Konventionen om afskaffelse af alle former for diskrimination mod kvinder (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women)

GHG - Drivhusgas

HIV - Human Immundefekt Virus

ILO - Den Internationale Arbejdsorganisation

Bibliografi

García Gómez, A. (2023). Climate justice, health, and sexual and reproductive rights. Open Global Rights. <https://www.open-globalrights.org/climate-justice-health-sexual-reproductive-rights/>

IISD & WEDO. (2022). Gender Data Must Be the Bedrock of Climate Justice. <https://data2x.org/resource-center/gender-data-must-be-the-bedrock-of-climate-justice/>

Minority Rights Group. (2019). Minority and Indigenous Trends 2019 - Focus on climate justice. <https://minorityrights.org/resources/minority-and-indigenous-trends-2019-focus-on-climate-justice/>

Nygren, A., Kröger, M., & Gills, B. (2022). Global extractivisms and transformative alternatives. The Journal of Peasant Studies, 49(4): 734-759. <https://doi.org/10.1080/03066150.2022.2069495>

SRHR & Climate Justice Coalition. (2022). CLIMATE CHANGE, GENDER EQUALITY, AND SEXUAL AND REPRODUCTIVE HEALTH AND RIGHTS (SRHR). CSW66. https://womensgenderclimate.org/wp-content/uploads/2022/03/CSW66-SRHR_20220308-English.pdf

Strumskyte, S., Ramos Magaña, S., & Bendig, H. (2022). Women's leadership in environmental action. OECD Environment Working Papers, No. 193, OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/fo038d22-en>.

van Paassen, B. (2022). Why We Need Feminist Leadership for Climate Justice. Open Democracy. <https://www.opendemocracy.net/en/changemakers/climate-change-justice-feminist-leaders-rebuilding-world/>

WoMin. Right to say NO - Information Pack. <https://womin.africa/right-to-say-no-information-pack/>

Zheng, X., Lu, Y., Ma, C., Yuan, J., Chr Stenseth, N., Hessen, D.O., Tian, H., Chen, D., Chen, Y., & Zhang S. (2023). Greenhouse gas emissions from extractive industries in a globalized era. Journal of Environmental Management, (343). <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2023.118172>

Om projektet

"Køn og klimaretfærdighed: Knowledge for Empowerment" med akronymet "COPGendered" er et EU-finansieret projekt under Erasmus+-programmet, som startede i december 2022 og løber i tre år. Projektet ledes af WIDE+ og et transnationalt konsortium bestående af syv førende partnere, herunder Gender CC, WIDE Austria, GADIP, KULU-Women and Development, Mundubat og CSCD. Det primære mål er at udstyre de studerende med værktøjer, viden og metoder til at forstå og håndtere de kritiske forbindelser, der er mellem ulighed mellem kønnene og klimakrisen.

Dette briefingpapier er en del af en serie papirer, der dykker ned i specifikke temaer om sammenhængen mellem køn og klimaretfærdighed. Dette omfatter følgende briefingpapirer:

- Køn og klimaretfærdighed
- Klimaretfærdighed, køn og energi
- Klimaretfærdighed, køn og LGBTIQ
- Klimaretfærdighed, køn og transport
- Køn og migration på grund af klima

Du kan læse mere om COPGendered-projektet på: <https://wideplus.org/copgendered-project/>

Mundubat

Center for Sustainable Communities Development

